

BERBANG

Organa Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê ★ Sal:6 Hejmar. 2/87 (40)

BERBANG

Organa Federasyona Komeleên Kurdistanê Li Swêdê
Organ för Kurdiska riksförbundet

Berpirsyar / Ansvarigutgivare:

K. İzol

Serekredaktor / Chefredaktör:

R. Zilan

Redaksiyon / Redaktion:

M. Bekir, J. Kurdo, R. Simo

Karê teknîkî / Sättning och layout:

Broyê Macîr

Navnîşan / Adress:

BOX 45205

104 30 Stockholm

Navnîşana serdanê / Besöksadress:

Hornsgatan 80, 1tr. Stockholm.

Telefon:

08/68 60 60

Postgîro:

64 38 80 - 8

Abonetî / prenumeratîon:

Kes / Enskilda: 100 Skr./sal-år

Meqam / Myndigheter: 200 Skr./sal-år

Agahdarî / Annonc:

Rûpeta paşîn / Baksida: 2000 Skr.

Rûpelên navîn / Insidor: 1000 Skr.

Nivîrûpel / Halva sidan: 500 Skr.

ISSN - 0281 - 5699

Redaksiyon ne berpirsyarê nivîsarên bi îmze û axaftinên Federasyonê ye. Nivîsarên ji Berbangê re tên şandin, heke çap ji nebin, lixwedî nayên vegerandin.

Bergê pêşîn:

Meşa 1-ê Gulanê

foto: Azad

Bergê paşîn:

1 Gulan

Cemil

Sal: 6 Hejmar: 2/87 (40) 6.5.1987

NAVEROK

Zor gizêrê radike.....	3
R. Zilan	
Pişt kongra 7-em.....	4
K. İzol	
Bijî 1-ê Gulanê.....	5
Kurtenvîsarek li ser hin pîrgirêkên peyvafirandinê..	6
R. Zilan	
Bangewaz, daxuyanî.....	8
Em listikên dijmin vala derxînin.....	9
Z. Agirî	
Di navê paşîn yê sedsala 19-an de rewşa kurdan II..	10
Celîlê Celîl	
Cejna Newroz hat pîrozkirin.....	12
Rêxistinên jinan piştgiriya pîrsa kurdî dikin.....	15
Di girtîgeha Diyarbekrê de.....	17
Keleş	
Evîndarê mirovatî u şairekî şoreşger, Mayakowsky.	18
Bettal Ezîz	
Weşanên Nu.....	19
Hunermendê kurd Selman Faîq.....	22
Faxreddîn Gerdî	
Emsal hemu pêkawa cejnê Newrozman pîroz kird...	23

Xwendevanên hêja,

Vê carê Berbang di wextê xwe de dikeve destê we. Ji bo hejmarên pêş me jî, em dê hewl bidin ku ev prensîba ha berdewam bike û kovara me di wextê xwe de derkeve.

Di vî hejmarê de ji bo naverokeke dewlemendtir hinek gav hatin avêtin. Nemaze nivîsên li ser rewşa Federasyonê, li ser bûyerên li welatê me çêdibin, ji bo vî gavê çend nimûne ne. Lê ev tîr nake. Divê naverok hîn dewlemendtir bibe da ku Berbang wek kovareke bi rêkûpêk giraniya xwe di nav xwendevanên xwe de biparêze.

Bi van gazin û hêviyên xwe, em li benda rexne, nivîs û nûçeyên we ne.

Keya İzol

Zor gizêrê radike

R. Zilan

Mîrov, di van dawîyan de, li Tirkîyê rastî hin pêşdehatinên seyr-seyr têt. Tevî ku ev pêşdehatin seyr in jî, lê ew bê guman ji rastiye dizên û îro jî edî xwe bi zora vê rastiye didin der. Hebûna xwe tevî pergala xwe ya rastane didine ber çavên ku heya duhî jî ne dixwestin wê bibînin.

Çiye ev pêşdehatin, bûyer û rûdan? Çi ye ev tiştê ku ji aliyê hinekan ve diyar û xuya, lê ji aliyê hinekên nexwaz ve nedibû ku bihata dîtin. Çi ye ev tiştê çendîn sedsalan û bi vir de ji gelek çavan re xuya, biheq û mafdar lê ji hinek çavan re weke dînamî û bombeke tirsdar û xewrevîn? Ev, ji nişkê ve li Tirkîyê hebûna pirseke bi navê "Kürt meselesi", ango doza kurdî, ye.

Weke ku tete zanîn, ji roja hîmavêtina komara Tirkîyê û bi vir de, karbidestên Tirkîyê di warê pirsê kurdî de siyaseteke taybetî ajotin. Siyaseteke tûranî û nijadperestî. Li gor vê siyasetê ne bi taybetî li Tirkîyê û ne jî bi giştî li rûyê cîhanê gelekî ku navê wî Kurd be, tune bû. Heke hebe jî, ew ne kurd bûn. Lê Tirkên çiyayî, Tikên herî pak û xwînsaf bûn. Neyarên Tirkîyê, destên derve navê kurd bi qesdî li wan dikirin. Ji ber ku çavên gişkan li ax û malhebûna Tirkîyê bûn.

Heçî zimanê kurdî bû, ew jî zaravekî zarê tirkî bû. . . Edî gişt zanyariyên dîrokî, cografîk, zimanzanî û hwd. Li ser van dîtinên nijadperestiyê hatin firandin. Xwastin ku bi awakî sistematîk navê Kurdan ji binî ve nehêlin. Vêca her tişt li gor wê hatin rêxistin û pêkanîn. Çîrokên van celeb kir û kirdaran ji me hemûyan re diyar in. . . .

Li milekî, îro ev celeb vir û derew, nema dikarin li ber xwe bidin û li hember rastiye bi ser bikevin. Li melekî din jî, hew kes bi wan dixapin. Ji xwe, ji bo çareserkirina pirsgerêkên têvel jî hew rola dermanbûnê dikarin bibînin. Wisan ku edî xwediyên van vir û derewan bixwe jî, çî bigire bûrjûwazî û çî jî berdevk û dûvikên wan, edî hew dikarin bervedêriya xwe bikin. Xwe ji sosret û hetiketiya mezin û kirêt paqij bikin.

Niha welê xuya dike ku zimanên resmî û yên nîvresmî hêdî hêdî tên vekirin. Ewê hîn ji vebibin. . . Dêna xwe bidinê çî dibêjin: "Edî bes e ev siyaseta han û xwe tevdana me ya weke mamana. . ." Rast e. We bi salan serên xwe êxist nav zîxê, lê dûvikên we weke yên mamana li derve man. We got: Kurd tune. . . pirsê kurdî jî tune. . . Lê we heya niha bi

sedan car, bi hezaran welatparêzên Kurd birin ber sêdarê, dan berguleyan. Di zîndanên de, ji ber doza wan ya weke mirovan jî nê, rizandin. Bi milyon Kurd jî mirov nehesibandin, nehîştin ku hema bi zimanê xwe biaxivin, bistirên û dîlanê bigirin. . .

Edî dereng e, hem jî gelekî dereng e. Kurd dibêjin; "Zor gizêrê radike". . . Dewran edî ne ew dewrane, ku hûn bikaribin me bi çend waliyan ve îdare bikin. Bi çend ordiyên xwe ve me di bin postalên xwe de bipelçiqînin. . .

Di wextê xwe de ji we re hat gotin, ku de werin em weke bira bijîn. Hûn rûmeta me û em jî rûmeta we bigirin. Xweşî û nexweşiyên vî welatî bi hev re biçêjin. Kul û kovanên xwe pêkve û di yek cokê de birêjin. Lê bêfede bû. Di şûna xelatê de we sêdare û zîndan, çî û çomaxên bêbav, nexweşî, birçîbûn û tunebûna malkambax kirin behra me. . . Heçî îro ye, divê heryek ji me bi xwe bibe mîrê mala xwe !

Riswatî û sosreteke giran, weke boblatekê, hûn dane ber xwe û we bi xwe re dibin. Tiştê ku ji niha ve xuyaye, ew e, ku hûn ê nikaribin xwe li hember mirovahî û dîrokê rûspî bikin. Dê rûreşî her para we be!

Civîna Meclîsa Skandînavya

Di rojên 22-24-ê Nîsanê de, Meclîsa Skandînavya, ku ji nunerên welatên Skandînavya; Swêdê, Danimarkayê, Fînlandiyayê, Norvêçê û Îslandayê pêk tên, li ser problemên muhacir û multeciyan semînerek li dar xistin. Di civînê de, parlementerên welatên Skandînavya, nunerên Xaçê Sor yên welatên Skandînavya, Amnesty International, rêxistinên biyanî û nunerên Komîsyona Multecî ya Koma Netewan beşdar bûn.

Babeta civînê li ser pirsgerêkên multeciyan li cîhanê û vatinya wela-

tên pêşdeçuyî, bi taybetî jî welatên Skandînavya. Nunerên hemû welatan diyar kirin wekî divê welatên Skandînavya di alîkariya pirsên multeciyan de roleke aktîv bide ser milên xwe.

Federasyona Komelên Kurdistanê Li Swêdê jî di vî civînê de beşdar bû û di xebatên grûbî de tevî karûbarê semînarê bû. Nunerê Federasyonê, bi gelek parlamentêrên beşdar re têkîlî danî û rewşa Kurdistanê ya îroyîn ji wan re da kîvê.

Di hejmareke din de emê bi firehî behsa vî civînê bikin.

Semînerek

li ser zimanê kurdî

Di roja 11.4.1987'an de, Komela Kurdistanê Li Spangayê semînerek li ser pirsê "pronavan" di zimanê kurdî de amede kir. Semîner ji alî endamê redaksiyona Berbangê Reşîd Simo de hate dayin. Di semînerê de dora 50 kesan beşdar bûn û bi serfirazî derbas bû.

Pişt kongra 7-em

K. İzol

Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêdê kongra xwe ya 7 em çêkir. Wek hersal îsal jî kongra me bi gelek aliyan ve bi hereket derbas bû. Bi vî kongreyê, Federasyon sala xwe ya 7-em tije dikir. Hemû kurdên ku xebata Federasyonê ji nêzik ve nas dikin, dizanin ku xebateke wisa bê dijwarî nabe. Ji gelek aliyan ve dijwariyên me hene. Her çend dijwariyên me naqêdin jî em dikarin bibêjin hersal kêmtir dibin. Federasyon hêdî hêdî ber bi bingehê hêztir û baştir dimeşe. Lê pirsên me dawî negirtiye.

Pirsa giringtirîn ku li ber me hemûyan heye, ew e ku em dê çawa bikaribin Federasyonê bikin malê hemû kurdên li Swêdê dijîn. Emê çawa serbîkevin ku Federasyon ji alikî ve hemû kurdan temsîl bike, bi pirsên wan mijûl bibe, xwedî bîr û bawariyê bibe, ji bo halkirina wan pirsan gavên hêja û cih de bavêje. Her wisa dê Federasyon çawa bikaribe piştgirî û yarmetiyê hemû kurdan bistîne û bi dehan, sedan kesên qadro di bin baskê xwe de bicivîne ji aliyê xebatê de piştgiriya wan î aktif bistîne. Ev her du aliyên giring ya xebatên demokratîk e. Gava herdu alî hevûdu temam neke, karên demokratîk ji holê radibe.

Heta îro adetê nebaş di xebatên Federasyonê de peyda bûye. Paş kongran piraniya kurdan çûne mala xwe li benda xebata Komîta Kargêr ya nûh sekinine û zû bi zû nêzikî xebatên rojane nebûne, piştgiriyan xwe ya aktîf nîşan nedane heta caran xwedî li Federasyonê derneketina. Hemû karûbarên Federasyonê ji ber vê yekê ketiye stûyê çend kesên endamê Komîta Kargêr. Pir caran encama vî,

nexebitandina organa yan ji fetisandina kar û bar bi xwe re aniye. Gelek vekiriye ku çend kes bi serê xwe nikarin ji bin xebatên Federasyonê dervevin. Çarçewa xebatên Federasyonê roj bi roj firetir dibe, bi sedan pirsên nûh derdikevin pêşiya me. Carnan divê hemû hevalên Komîta Kargêr û wekî din gelek hevalên alikar, şev û roj bixebitin da ku bikaribin ji bin van baran derbîkevin. Carna ev bîlem têr neke. Divê ji derve jî alikarî bê kirinê, hevalên bi tecrube bikevin nav xebatê.

Gotin û nivîsandina fikrên wusa êsan e. Lê daxistina wan î pratikê pir dijwartir e. Lê ji ber ku ev pirs me hemûyan girêdide, divê ji vî re halek jî bê dîtin. Halekî ku ji bo hemûyan derbas dibe, ku piraniyê girê dide.

Dîtina min halkirina vî meselê ne ew çend dijwar e. Bêşik ger xwestin hebe.

Berê her tiştî divê em Federasyonê wek rêxistinek demokratîk qebûl bikin. Qesda min bi gotina demokratîk ev e ku, xwestin û raya piraniyê endaman, organa, nûnera e. Ev pîrensîba divê bê kêmasî were cih. Herkes li gora xwestina piraniyê hereket bike. Pîrensîba duduya jî, eger biryar yan organên Federasyonê li gor xwestin û raya me ne be jî, em bikaribin vatiniyê xwe yê muxalefetê bînin cih. Di xebatên demokratîk de ev herdu tişt jî nêzik ve girêdayî hevûdu ye. Ger muxalefeteke baş û cidî, rexne ji bo pêşdebirina kar û bar nebe, kesên ku di îdarê de ne, dikarin bi her awayî weka xwestin û daxwaza xwe bikin. Xebat dikare li cihê xwe bijmêre, kes ji kesî hesab nepirse.

Navbera 2 kongrayên giştî du, sê

organên esasî hene. Komîta Kargêr, Komîta Giştî, Komîta Çavdêr, civînên komelên endam. Ev mekanîzma hem rê dide muxalefetê hem jî rê dide rexne û pêşneyarên nûh. Ev bingeha xebata demokratîk pêk tîne. Herkes, dikare li gor bîr û baweriya xwe tesîrê li ser xebatê bike. Ev maf û vatiniyê herkesî ye.

Lê, ê me heta niha bi awakî din meşyaye. Piştî kongran, herkes çûye mala xwe û rexneyên xwe, yan jî dîtînen xwe li ser hev civandine û li benda kongra dinê sekinîne, ku paş salekî dîtînen xwe bikaribin bînin zimên.

Ev metoda her çend di nav me kurdan de cih girtibe jî, metodek ne di cih de ye, tu' car tu fêde nade ji bo xebatên demokratîk.

Lê, divê em baş bizanibin ku ev kêmasiya me hemûyan e. Ji destpêka avabûna Federasyonê heta îro ev kêmasiya bûye astengeke mezin li ber Federasyonê.

Heta ev astenga ji holê ranebe, Federasyon weke rêxistineke demokratîk bingeha xwe xurt neke, nikare bibe sazûmaneke kurdî jî. Û rêxistineke bingehfire ku dixwaze hemû kurdên Swêdê temsîl bike, ji hemû perçên Kurdistanê nûner tê de hene, xwe neke sazûman, nikare wek rêxistin jî xwe biparêze. Zû an dereng mahkumê têkçûyîne ye.

Helbet xwestin û hêviya me tucar ne ev e. Divê Federasyon wek sazûmaneke kurdî netewî û demokratîk jiyana xwe bidomîne, bingeha xwe firehtir, hêz û otorîta xwe xurtir bike. Divê em hemû bi hev re ji bo vê armancê bixebitin.

BIJÎ 1-Ê GULANÊ

Îsal jî karker û gundiyanê Kurdistanê di roja 1-ê Gulanê de nikarîbûn ala karkeran bilind bikin. Dagirkerên hov, ev roja hevgerîna karkeran li welatê me qedexe kirine. Bêgoman sedema vê yekê tirsê wan jî hebatkaran e.

Lê ew dijminên mirovaniyê çiqas rojên weha li gelê me qedexe bikin jî, nikarin pêşiyê li têkoşîna demokrasiyê û azadiyê bigrin. Ew bi hezaran mirovên ku ro di zîndanên de, di bin êşkenceyan giran de ne, ala azadiyê ji destên xwe bernadin, vê yekê baş êspat dikin.

Welatparêzên kurd ku li welatên Ewropayê dijîn, di meşên 1-ê Gulanê de bi xurtî beşdar bûn, û dengê xwe li hember dijminên mirovaniyê bilind kirin. Li Swêdê jî komelên endamên Federasyonê tevî endamên xwe ve di li bajarên ku tê de rûdinin, bi xurtî di meşên 1-ê Gulanê de beşdar bûn û bandrolên li dij hukumatên dagirker bilind kirin. Belavoka ku Federasyonê li ser rewşa Kurdistanê hazir kiribû, bi hezaran li xelqê Swêdê belav kirin. Li bajarê Stokholmê jî welatparêzên kurd di bin bandrola Federasyonê de, di meşa VPK de beş-

dar bûn. VPK rê da ku Federasyon di civîna 1-ê Gulanê de axaftinekê bike. Piştî axaftina Federasyonê, Koma Govend dîlanên kurdî pêşanî

bi hezaran beşdarên meşê kir.

Li jêrê em axaftina Federasyonê di 1-ê Gulanê de pêşkêşî xwendevanên xwe dikin.

Demokratno, aşîtxwazno, azadîxwazno, komunîstno, Gelê kurd ro di bin zordestiyeke gran de ye. Bajar û gundên li Kurdistana Iraqê û bûne meydana şer di şerê navbera herdu welatan de. Bi hezaran mirovên bê mudefa û bê guneh jiyana xwe winda kirine. Gelek gund jî holê rabûn. Rêjîmên herdu welatan li dij gelê Kurd politikayêke nemîrovî dajon. Bê ku emir û cinsê mirovan binin berçevan, wan bê mehkeme êdam dikin.

Rêjîma Baas li Iraqê cardin dest pêkir û bombên gazê li hember gelê kurd bi kar tîne. Heta niha bi hezaran mirovan jiyana xwe winda kirin.

Politika rejîma Turkiyê jî wehaye li hember gelê Kurd. Li alikî operasyonên leşkerî li Kurdistanê pêktînin û li alikî jî biryar dane ku 9- mîrovî li hemû Turkiyê, cî û warê wan biguhêrin. Piraniya wan kurd in.

Tenê li mintîqa Dersimê, ku bi ser-

hildana xwe ya qehraman navdare, 234 gundên kurdan tîna vala kirin. Turkiyê tenê bi êrişê li Kurdistana Turkiyê ne raziye. Rêjîma wê ya barbar bes sal du car êrişên giran birin ser Kurdistana Iraqê û gundên kurdan bombe kirin.

Ev rêjîmên Iranê, Iraqê û Turkiyê yê kevneperest bi kirinên xwe hebûna gelê kurd têhdît dikin. Ev politika jenosîd li ber çavê cihanê pêk tî. Hemû peymenên navnetewî ku mafê mirovan ya jiyane garantî dikin, ji alî van dewletan de tê xistinî bin lîngan. Tîstê ku mirov berxwe dikeve ev e ku welatên ku li bin peymanên navnetewî mze kirine, li jiholêrakirina netewekî 20 milyonî bédeng temaşe dikin.

Em bangê hemû hêzên demokrat û pêşverû dikin ku vê bédengiyê bişkênin û politika jenosîd li hember gelê kurd bidin sekinandin.

Kurtenivîsarek

li ser hin pirsgirêkên peyvafirandinê

(1)

R. Zilan

Herwek tete zanîn, peyv di zimanê kurdî de bi çend awayî hatine li hev siwar kirin û afirandin. Gava mirov li pekhatina peyvên ku millet û bi afirandine hûr dinihêre, dibîne ku ew pêkhatin kêm-zêde bi hin qaîde û qanûnan ve girêdayî ne. Nasîn û dîtina wan qaîde û qanûnan rê li ber me vedike, ku em li ser bingehên wan hin gotinên nû li hev sûwar bikin. Peyvên nû yên pêwist biafirînin û têxin zimanê xwe. Bêî dênaxwedana van qaîde û qanûnan afirandina peyvên nû ne hêsan û gengaz e. Yan na, peyvên ku tîr afirandin, dê ji bingehên zimanê kurdî re biyanî bin. Dê nekevin qalib û çerçewa destûra zimanê kurdî. Ji lewra jî pêdivî ye, ku mirov berî her tiştî wan qaîde û qanûnan binase û bi dû re xwe bide karekî holê.

Çi ne ev qaîde û qanûn? Çi ne ev rê û awa? Bersivên van pirsan, bê guman, bi taybetî bi zanista zimanê kurdî ve û bi giştî jî bi zanista zimanî ve girêdayî ne. Bêî hebûna zanyariyê eke hûr û kûr, bêî nasîna bingehên wî zimanî mirov nikare ji bin pirs û pirsgirêkên dijwar derkeve. Ji dongî û encamên ku derketine meydanê bi piştrastî behs bike.

Heçî zimanê kurdî ye, çî û kîjan zaravên wî dibin bila bibin, heya niha ji lêkolîneke têkûz û rêkêpêk bêpar e. Hoy û sebebên wê yekê, herwek tete nasîn, rewşa ku Kurd tete de jîyan e û hin jî tete de dijîyan e. Ne pêwist e, ku em li vir jî wê yekê kad bikin... Ji ber tunabêna lêkolîn û lêhûrnêrinên holê jî, bi taybetî li ser zimanê kurdî danîna hin qaîde û qanûnên bi giştî rêzimanî û bi taybetî jî morfolojîk, ne mumkun e. Ji lewra jî, rastir e, ku

mirov di gehîneka îro de ji qaîde û bingehên rêzimanî yêzaravên cihê cihê behs bike. Jixwe şaş e, ku heya karakterên taybetî yên zaravan yek bi yek dernekevin ber ronahiyê, mirov hin qaîde û qanûnên zimanê kurdî yên hevbeş, ku ji bo zimanê kurdî bi giştî derbas dibin, tesbît bike. Jiber wê yekê jî, me di van çend nivîsaran de daye ber xwe, ku em bi tenê li ser hin pirsên morfolojîk yên zaravê kurmançî (kurdiya jorîn) rabiwestin û bigihên hin encaman. Lê bê guman em ê wan gelek caran bi yên kurdiya soranî/mukrî (kurdiya jêrîn) ve jî bidin ber hev. Cihêtiyên ku derdikevin pêşiya me, raberî xwendevanan bikin.

Heya niha li ser di zaravê kurmançî de peyvafirandinê zêde tişt nehatine nivîsandin. Tiştên heyî gelekî hindik in. Gelek ji wan jî şaş û çewt in. Vê qavê em bi xwe ne di wê îdiayê de ne, ku em ê tiştêkî gelekî rêkûpêk û lêkolîneke gelekî têkûz berpêşî we bikin. Lê, herwek ji sernivîsara wê bendê jî xuya ye, em ê bi tenê li ser hin pirsgirêkan rawestin. Çend qaîde û qanûnên ku bi taybetî morfolojîk in, bidin ber çavên we.

Hin rê û awayên peyvafirandinê:

Peyv di zimanê kurdî de, ne bi tenê di zaravê kurmançî de, bi çend awayî tîr afirandin. Peyvên afirandî, bi pêş yan jî paş peyvê ve girêdana hin pirtik yan jî peyvan ve pêk hatine. Ango yan pêşpirtikek (prefix) yan paşpirtikek (suffix) û yan jî peyveke nû bi pêş yan jî bi paşiya peyvê ve hatine girêdan. Bi wî rengî peyvên afi-

randî hatine bi dest xistin. Vêca ew peyv bûne xwedî mana û naverokeke taybetî û nû, ketine xezîna peyvên kurdî û ew dewlemend kirine. Da ku em bikaribin zimanê xwe pêşde bibin, geşe pê bidin, wî li gor pêşdeçûna jîne biguhirînin, dewlemendtir û nûjentir bikin, divê em qilawiziyên di pekhatina peyvên ku millet li hev siwar kirine de bibînin. Ew qilawizî rê û awayan, ku mirov di giştî ziman de dibîne, ji lêkeran (verbum) sîd wergirtin û îstîfade kirin e.

1) Heçî lêker in, ew di zimanê kurdî de jî roleke gelekî mezin dilîzin. Lêker, ne bi tenê bi karê lêkeriyê ve radibin. Lê di gelek warên din de jî, ew weke avxizkekê, peyvên tével tévelî dizên. Nemaze wek rengdêr (adjektîv) û navdêran (substantîv). Em bi alîkariya koka (reha) dema niha (present stem) û heweha bi alîkariya koka dema bihurî (past stem) û raderên lêkeran dikarin pekhatinên û konstruksiyonên nû li dar bixin. Em ê li wê jêrê bi alîkariya koka dema niha ya lêkeran hin peyvên ku hatine afirandin berpêşî we bikin.

Xwastin

Koka wê lêkerê ya dema niha xwaz e. Ev paşpirtik ji bo mebesta "doz kirin, xwastin, divêtin" -ê tete bi kar anîn. Ew bi dawiya çî peyvê ve bête nûsandin û zeliqandin, dide zanîn ku divê meram û mebesta bi wê peyvê ve girêdayî bête cih. Wek:

Deynxwaz:

Wesê ku deynêxwe dixwaze.

Aştixwaz:

Kesê ku aştîyêdixwaze û ji bo wê têdikoşe.

Cengxwaz, şerxwaz:

Kesê ku şerût e û dixwaze şer bike.

Qencixwaz:

Kesê ku qencyê dixwaze û ji bo qencyê dibizive.

Rizgarixwaz:

Kesê ku rizgariyê dixwaze.

Tolexwaz:

Kesê ku dixwaze heyf û toleya xwe hilîne.

Azadixwaz:

Kesê ku dixwaze azad û serbestbi-be û çi zorkerî li ser nemîne.

Karxwaz:

Kesê ku li kar digere û dixwaze ji xwe re karekî bibîne û pê ebûra xwe bike

Aramixwaz:

Kesê ku dixwaze di aram û hizûrê de bijî û çi teqereqek nebe û neqewime.

Dilxwaz:

Kesê ku dixwaze tişteki ne bi zorê lê belê li gor xwaztina xwe ya ji dil û can bike û wî bîne cîh.

Xerabixwaz, bedxwaz:

Kesê ku xerabî û bediyê dixwaze û dixwaze ku tiştên ne bîn serê mirovî

Daxwaz:

Tiştê ku mirov doz dike û xwesteka mirovî ye, ku mirov dixwaze ew bête cîh.

Dozxwaz:

Kesê ku li doza xwe digere û dixwaze neheqîya ku lê hatiye kirin, bête eşkre û riswa kirin.

Nihêrîn:

Koka dema niha ya vê lêkerê nêre. Wekji radêra lêkerê jî xuya dike, ev paşpirtik jibo mebesta "lênihêrîn"-ê tete bi kar anîn. Eger ew weke paşpirtik bi peyvekê ve bête bestin, dide zanîn ku divê mebesta bi wê peyvê ve girêdayî biqewime û bête cîh. **Wek:**

Çavnêr:

Kesê ku çavên wî li riya tişteki yan jî kesekî ne û ew ji bo hatina wî/wê dipê.

Panêr:

Kesê ku dipê û li tişteki dinihêre da ku çitişteki nehête serî û da ku ew tişt welê parastî bimîne.

Zaroknêr:

Kesê ku li nexweşan dinihêre û sexbiriye li wan dike.

Lêhûrnêr:

Kesê ku li pirsgirêkekê dikole, pirsên heyî derdixîne meydanê û li wan hûr dinihêre.

Gotin:

Koka dema "gotin"-ê tete bikar anîn. Ew bi dawiya çi peyvê ve bête nûsandin, dide zanîn ku qabiliyeta mirovî ji bo bicîhanîna mebesta bi wê peyvê ve girêdayî heye. **Wek:**

Çirokbêj:

Kesê ku dikare çirokanbibêje.

Stranbêj:

Kesê ku dikare stranan bibêje.

Gotubêj:

Munaqaşe, giftûgo, danûstandin.

Dengbêj:

Kesê ku dengê wî xweş e û dikare stranan bibêje.

Xweşbêj:

Kesê ku axaftin û sohbeta wî xweş e û dikare bi peyvên xweş wexta mirovî derbas bike.

Bihabêj, qiymetbêj:

Kesê ku ji nirx û bihayê tiştan fêmdike, dikare wan binirxîne û bihakî biavêje ser wan.

Dîtin:

Koka dema niha ya vê lêkerê bîne. Ev paşpirtik ji bo merem û mebesta "dîtin"-ê tete bi kar anîn. Gava ew bi dawiya peyvekê ve tete girêdan, dide zanîn ku mebesta bi wê peyvê ve girêdayî, dihête cîh. **Wek:**

Dûrbîn:

Tiştê ku mirov dide ber çavên xwe û pê dûrahiyê dibîne. Kesê ku pêşerojê ji niha ve dibîne.

Çakbîn:

Kesê ku rewş û haleta heyî ji bo qewimîna tiştên gelekî baş û çê dibîne. Jê hêviyê gelekî mezin dike. Ango optîmîst. Ev peyv bervajiyê bedbîn e.

Bedbîn:

Kesê ku rewş û haleta heyî ji bo qewimîna tiştên gelekî pîs û xerab dibîne. Jê hîç hêviyekê nake Ango pesîmîst e. Ev peyv bervajiyê çakbîn e.

Hûrbîn:

Kesê ku tiştan bi serûberî dibîne, wan bi awakî zîz ji hev derdixîne, love dike û rê dide ber mirovî.

Kûrbîn:

Kesê ku dadikeve bingeha pirsgirêkan. Hoy û sebebên ku rê didin wan, bi xweşikî dibîne û berpêş dike.

Rastbîn:

Kesê ku objektîv dinihêre. Bûyer û pirsgirêkan, weke ku hene, dibîne û wan raberî mirovî dike.

Kurtebîn:

Kesê ku nikare dûr û pêşerojê bibîne û rewşa ku pêva girêdayî ji hev derxîne.

Xwarin:

Koka dema niha ya vê lêkerê xwar e. Ev paşpirtik ji bo mebesta "xwarin"-ê tete bi kar anîn. Eger ew weke paşpirtik bi peyvekê ve bête girêdan û bestin, dide zanîn ku divê mebesta bi wê peyvê ve girêdayî, bête xwarin. Lê, ev yeka han, helbet gelek caran ji bo mana mecazî ye. **Wek:**

Xwînwar:

Kesê ku barbar e, xwîna xelqê dirijîne û wan dukuje û vedibirîne.

Xemxwar:

Kesê ku xema tişteki dixwe, dikeve paxavê û xemgîn dibe.

Malxwar:

Kesê ku mal û hebûna ku ne heqê wî ye, dixwe û dimezixîne.

Diravxwar, perexwar:

Kesê ku peran dixwe, wan bi awakî jirêder dimezixîne û serf dike.

Mirovxwar:

Kesê ji bajarvaniyê dûr, barbar û xwînwar. Herweha kesê ku mirovan dixwin, angokanibal.

Kedxwar:

Kesê ku renc û keda destên mirovî dixwe, xwîna mirovî dixwe û mirov hejar dihêle.

Pêmahixwar, bermayixwar:

Kesê ku pêmahîya (mîrat, mêras) ji mermal, ji dêûbav mayî dixwe. Teral, bêkêr ê bêxêr e û destên wan hertim li ser zikê têr in.

Bermaxwar, bermayixwar:

Kesê bêrûmet yê hinde bêqiyet e, ku ji mirovan nahête hesêb. Ne bi xwarina rastî, lê bi tiştên ji ber xwarinê mayî ve zikê xwe têr dke. **Wek** hestîkojan e, angokuçik e.

Bertilxwar:

Kesê ku bertilan dixwe û karê xelqê bêt bertil nahêne cîh.

BANGEWAZ

Rêjimê faşistê Baas li Iraqê destpêkiriye û bombên gazê li hember gelê kurd bi kar tîne. Her ku dawiya diktatoriya Saddam nêzik dibe, êrîşên wî jî li ser gelê kurd girantir dibe.

Di van rojên dawîde nameyek ji

sekreterê giştî Yekîtiya Nîştîmanî Kurdistan Celal Talabanî kete destê me. Nama ku gi hemû kurdare hatîye nivîsîn, em li jêrê pêşkêşî xwendevanên xwe dikin.

Ji bo hemû Miletê Kurd li cîhanê, Ji bo hemû law û keçen Milletê Kurd li cîhanê, Ji bo hemû Kurdên bi şeref û namûs li Iran, Iraq, Turkiyê, Sûriye, Lubnan, Soviet, Efxanistan, Pakistan û li Urdun.

Paş Silavên Germ ş bratî, em dixwazîzin we agadarbikin:

Hukumeta hov, qatîl, û faşist ya Saddam Husseyin, li Iraqê, dest bi kuştarekê gişt

û bê sinûr kirye li Kurdistanê başûr. Ew jî bi kar anîna çekênêmi û bombên gaza bi jahr li piranya gund û navçên Kurdistanê Iraqê, bi armanca têkdan û nehiştina hebûna milletê Kurd.

Rêjîma imperialist û dagîrker ya baasê eflaqî dest bi xirabkirin û şewi-

tandina piranya gundên Kurdistanê Başûr kirye û bi hezaran xelkê wan bi zorê dibe xwarî Iraq û ser sinûrê Urdun, û xelkê ereb tîne Kurdistanê. Di wî xwextî de ko li serşerê nehiştina gelê Kurdistan, bi Kurd, Turkmen, Aşûrî, musulman, Fileh, û Yezîdî, berdewame.

Ji bervêya, em bi xurtî bangî we dikin ko hûn bi hawara brayê xweli Kurdistanê Başûr bîn û bi hemî rengî alîkariya me bikin. Bra û gelê we li Kurdistanê Iraqê di bin tîrsa nemanê de ne.

Vî karê havitî û ne-insanî, ji alî rêjîma faşist li Iraqê, pir bi xurtî mehkûm bikin. Xwepêşandan (demonstrasyon) û karê protesto rêkxin. Dawa li hukumetên Firansa, Emerîka, Almanya rojava, Italia, Soviet, û

Misir bikin ko çek nefroşinrêjîma faşist li Iraqê. Xwe rêkxin û koma çêkin bo tole û heyf standina, şehîdên brayê we li Kurdistanê, ji qatîlên baasî re.

Koçke her, Saddam Hussein, şerê nemana milletê Kurdî lan kirye. Hûn jî wî şerî bikin şerê pîroz ji bo nemana hovê saddam, Baas, û faşism.

Em lihêvya alîkarî, piştgirî, û hev-xebatya we ne û em dizanin ko milletê meyqareman û bi şaraf, li hemû perçên cîhanê, qisûr nakin.

Bijî Kurdistanek azad, demokrat, û gehiştî bi mafê çarenûsa xwe.

Mirin û neman ji Hovê faşist re Saddam.

Brayê we, Celal Talabanî, Sekreterê Giştî yê Yekîtiya Nîştîmanî Kurdistan April 22, 1987.

Komîta Hevkariya Rêxistinên Kurdistanê yên Siyasî li Swêdê hate damezrandin.

Demek berê, rêxistinên siyasî yên Kurdistanî beşên Swêdê hatin cem hev û damezrandina komîteke hevkarîyê derskirin. Ev hatina cem hev, di meha Nîsanê de, bi damezrandina Komîta Hevkariya Rêxistinên Kurdistanî yan siyasî li Swêdê bi ser ket.

Di van rojan de Komîta Hevkariyê belavokek belav kir. Em Komîta Hevkariyê pîroz dikin û di kar û barê wan de serfiraziyê dixwazin.

Belavoka Komîta Hevkariyê li jêrê pêşkêşî xwendevanan dikin.

Rêxistinên sazker ev in:

Partiya Hevgirtina Geli Kurdî li Sûriyê -Liqê Swêdê, Yekîtiya Nîştîmanî Kurdistan -Liqê Swêdê, Partî Karkerî Kurdistan (KIP) -Liqê Swêdê, Partî Sosyalistî Kurd (PASOK) -Liqê Swêdê, Yekîtiya Sosyalista Kurdistan (YSK) -Liqê Swêdê, KUK -Baskê sosyalista Kurdistan -Liqê Swêdê, Partiya Sosyalist a Kurdistanê Iraq -Liqê Swêdê, Partî Demokratî Geli Kurdistanê Iraq -Liqê Swêdê, Berey Yekgirtûy Demokratî Kurdistanî Iran -Liqê Swêdê, Ala Rizgarî -Liqê Swêdê, Tevgera Sosyalista Kurdistanê -Liqê Swêdê, Partiya Demokratî Kurdî ya Pêşverû li Sûriyê -Liqê Swêdê, Partiya Sosyalista Kurdistanê Tirkîyê -Liqê Swêdê.

11.04.1987

KOMÎTA HEVKARIYA RÊXISTINÊN KURDISTANÎ YÊN SIYASÎ LI SWÊDÊ

DAXUYANÎ

Ji hemû rêxistin û kesên pêşverû û demokrat re!

Her ku diçe, li Rojhilata Navîn, Qad û çarçova xebat û tekoşîna gelê, Kurdistanê berfirehtir, pîralî, tûj û kûrtir dibe. Ji ber vê yekê, doz û pîrsa Kurd û Kurdistanê di rojevên netewî û navnetewî de cî digre. Bal û awîra raya giştî ya cîhanê dikşîne. Di vê pêngav û pêvajoya (dema) ha de vatînî, berpirsiyarî û pêşengî ji rêxistinên siyasî re dikevin, pêwîst e, ku ew li ser bîngehekî nîştîmanperwerî û demokratî bîn ba hevdu. Li dij dijmin hêz û dengên xwe bikin yek û hevkarîyê bi dostên xwe re xwirtir bikin. Li Swêdê jî, heta niha di warê siyasî de ev valahî hebû. Em nûnerên rêxistinên

Kurdistanî yên siyasî, ji bo pêkanîna platformeke netewî û demokratîk ji mêj ve kar û xebat dikin. Ev xebat me ya ha, berhema xwe da. Di roja 11.04.1987-an de em gihîstin encameke serfiraz.

Me 13 rêxistinên Kurdistanî, li ser armanc, prensîp, plana karûbar, vatînî û berpirsiyarîyên komîta Birêvebir li hev kir; me li ser bîngehê nîştîmanî û demokratî **KOMÎTA HEVKARIYA RÊXISTINÊN KURDISTANÎ YÊN SIYASÎ LI SWÊDÊ** pêkanî. Vê komîta ha jî, ji bo bicîanîna karûbarên pratîk ji 5 kesan **KOMÎTA BIRÊVEBIR** saz kir. Em dê ji ro pê ve, li ser navê vê komîta ha hin karûbarên xwe yên siyasî bi hev re bidomînin.

Yekîtiya rêxistin û gelê Kurd, ji ya na dijmin kintir dike!

Em lîstikên dijmin vala derxînin

Z. Agirî

Tevgera gelê Kurdistan roj bi roj geş şiyarbûne nav xelqê zêde, liberxwedana millet heztir dibe. Herçend ji aliyê siyasî de valayîyeke xuyanî hebe ji zilm û zordestiya dewletên dijmin, şiyarbûneke mezin xistiye nava neteweyê me. Erîşa dawî ya rejîma faşîst ya Tirkiyê li ser Kurdistana Iraqê bû di nav 3 salan de cara 3 yan bû, îspatekî berçav e ku planên dijmin di kîjan merhaleyê de ye. Bi sed hezaran leşkerê tirka li mînaqên Kurdistana Bakûr, li derdor sînorên Iran, Iraqê û Suriyê de quwetê xwe civandine li ser hev. Rejîma êrîşkar ya Tirkiyê, li rojhilata navîn dixwaze rolê xwe ya kevn ya cendermetî bidomîne. Planan çêdike ku ji alîkî ve li tekoşîna gelê Kurdistan bixîne, ji aliyê din ve bi zêfbûna rejîma faşîst ya Iraqê re dixwaze Misul û Kerkukê îşgal bike. Yanî, K. Iraqê îşgal bike.

Dewletên dijmin tenê li welatê me zordestiya xwe nadin meşandin. Herwisa li derveyê welêt jî dixwazin geşbûna tekoşîna kurd bidin sekinandin. Van salên dawî, piştî 1980 an cîhbûna gelek kesên Kurd li Ewropa, tesira xwe di xebatên Kurdan de nîşan da. Roj yan hefte tune ye ku şevên kurdî, pîrozkirina Newroz, protesto kirina rejîmên dijmin ûhw. li bajarên cure-cure çênebin. Bi dehan kovar, rojnama û pirtukên kurdî derdikevin. Berê vî 8-10 salan li Ewropa ji ber ku Kurd bi hejmar kêmtir bûn, xebata wan î wisa jî ji îro kêmtir bû, lê îro êdî xebatên ku çêdibin, hem ji aliyê gelemperiyê de hem jî ji aliyê navokê de hin pêşetir e. Wisa pêşetir e ku, dijmin bi hemû hêzên xwe ve dixwaze vî pêşdeçûnê bişkîne. Lê dij-

min nikare bi awayên ku li welat çêdike, tekoşîna kurdan bide sekinandin, nikare kurdan bigre bin çavan wan, texîne hepsê zilm û zordestiya xwe ya vekirî bîne cîh.

Ji ber vê yeke jî, ew metodeke din bi kar tînin. Metodên dijmin di vî warî de gelek babet in. Em sedî sed nizanin ku ew kîjan metodan îro bi kar tînin, lê em tiştekî baş dizanin ku xebat û listikên wan di vî warî de hene. U ya giringtirîn, ew dikarin bi êsanî di vî warî de hêzê xwe seferber bikin, bi her awayî bixwazin zeraê bigînin xebata gelê me. Em ji bîr nekînin ku, ew weke dewlet vî karî dikin. Hêzên wan ji baştirîn mirovên wan î pîspor pêktê. Bi her awî organîze bûne û hedefa wan kifş e.

Lê, li hember van kirinan em dikarin çi bikin? Ev pîrsekî gelek girîng e. ku îro di rojevê de ye. Noxtekî dîtir ku pîr girîng e, ew ji hevkarîya di navbera dewletên dijmin de di çi merhaleyê de ye? Gava em li dîroka Kurdistanê binêrin, em baş dibînin ku dewletên dijmin li hember tekoşîna gelê me du metodên esasî bi kar anîne.

1-Hevkariyeke xurt li dij tekoşîna gelê kurd di navbera dewletên kolonyalist de. Hevkarî di navbera hemû merciyên dewletê leşker, polîsê dizî û hwd. pêk anîne

2-Dijminatîya di navbera kes, malbat, mînaqê, zarava û rêxistinên kurdan. Ev metoda gelek bi kar anîne û xwestine hêzên kurdan bi vî awayî belav bikin û paşê jî bikaribin wan gor xwestina xwe îdarê bikin. Ev metoda civatekî weke Kurdistanê de ku ji aliyê pêşveçûna civakî bi zanistî hatiye paşde xistinê, cîh digre. Dijmi-

natiya navbera malbat, kes, mînaqê û hinek rêxistinên Kurdan di 100 salên dawî de heta îro jî, dem dem bi babetêke nûh derketiye pêş me. Bîngeha van bûyeran pîranî bi destê dijmin hatiye holê.

Herdu metodên jorîn îro jî ji aliyê dewletên dijmin tê bi kar anînê. Armanca dijmin ne tenê lîxistina derbeke muaqquet e, yan jî ji bo demeke kurt e, belê armanca dijmin "halkirina" (Ji ortê rakirina) miletekî ye. Wan bi hemû hêzên xwe ve dixwazin pîrsa gelê kurd li gor xwe çarenus bikin. U rastiyeke berçavan e ku dijmin ji bo serketina planên xwe dikare her tiştî bike. U dike jî.

Em, gava ji van tiştan agahdar bin, hêzên xwe li dij van metod û planên dijmin yek bikin, bi awakî şiyar û zanyarî li dij wan bixebitin, emê bikaribin bi kêmasî, nisbî be jî, zeraên van planan kêmtir bikin. Mercên vî tiştî ji alîkî ve tîgihîştina naverokên xebatên dijmin be, ji aliyê din ve jî hazirî û xebatên hêzên me li hember van tiştên qirêj e.

Wekî din, rê tune ye. Divê em endamên neteweyê Kurd bi xwe rewşa xwe baş tê bigihên û tedbîrên pêwîst bistînin. Divê em bixwe bikaribin ji bo vebûna tekoşîna gelê xwe rêyan bibînin, xwedî pîrsên gelê xwe derkevin. Ji me pê ve kes tune ye ku çendî me dijwarî û zordestiya li ser me bizanibe, xwe ji bo rizgarbûna gel amade bike. Ev bara li ser me hemûyan e; karê me dijwar, dijminê me bi hêz e, lê belê em ji miletek in. Miletek bi sedan saf li hember hemû babetên zilm û zordestiyê xwe bi xurtî parastîye.

Di Nivê Paşîn Yê Sedsala 19-an de Rewşa Kurdan II

*Nivîskar: Celîlê Celîl
Werger: Reşîd Simo*

Şêxan bi navê piştgirî li asîbûnê kirin, pir caran destên xwe davêtin xelkên olên din jî û zor li wan dikirin, ku xûkê bidine wan.

Kesên dîndar ji vê jî bêtir serên dîndarî û nijadî bi alîkariya sultanên nava xelkê de li dar dixistin, ta ku hatinên xwe yê diravî pir bikin. Tevî ku armancên vê siyaseta di nav Kurdên nivîncî de bi cih dihat jî, lê ev yeka di nav qorên Ermen, Asorî û Kurdên ku di çandiniyê de kar dikirin, ne holê bû. (14) Gelek caran niwênerên gelê Ermenî digotin: Doza wan bi giştî ne li dijî gelê Kurd e, lê ew li dijî begên Kurdan e, ewên ku Kurd û Ermen wek hevdu dicewşînin. Serokê Ermenî di gazinda xwe de nivîsî: "Ew begên Kurdan ne bi tenê cotkarên Ermen ji rencberên xwe dihejmêrin, lê lawên nijadê xwe jî yê ku di bin destê Tirnofiyên de ne, (kesin jî kokek bilind in) wan wek dîlan ji xwe re bi kar tînin." (15)

Bindestiya hevpar ya ku Kurd û Ermenan bi hev re ji destê derebegên Kurdan dikêşand wek nûçeyekê ji Sataxê hat (16). Li Sataxê erd di bin destê derebegên Kurdan de bûn. Ne li Sataxê bi tenê, lê li hemî herêmên din yê Tirkîyê. Li hemî deveran milkdarên erdê yê mezîni ji Kurdan bûn. Herwisa erdên çandinê yê pir li aliyên Senceqê, milkê du derebegên Kurdan e: Emîr Axa û Huseyn axa, van herdu kesan hemî xelkê wê herêmê ji xwe re bi kar tînin (17).

Beg û şêxên Kurdan serdestî li hemî herêmên Bakura Rohilata Emperetoriya Osmanî dikirin. Cotkarên Ermenan yê ku li herêmên Bakur rûdiniştin, di bin nîrin gelekî hişk de dijiyan û tu alîkarî ji aliyê hukmetê de wernedigirtin. Li ser wan diviya bû, hemî daxwazên derebegên Kurdan bi cih bikin.

Di nivê paşîn yê sedsala 19-an, erdên derebegên Kurdan firehtir û pirtir bûn. Erdên çandinê li ser hesabê firehkirina milk di riya wîrasetê re

pirtir bûbûn. Erd ji hukûmetê dihatine kirin, bi darê zorê erd ji cotkarên biçûk dihat standin û zulm û zor li gelên ne misulman dihat kirin û ew diqewtandin.

Cotkarên ku ji erdê bêpar bûn, ew ji aliyê qanûnî de bi serê xwe bûn, lê ji aliyê aborî ve, ew bi temami bi derebegan ve girêdayî bûn. Derebeg bi nivî erd didane cotkaran, lê reng û tonên wê nivîbûnê pir bûn, ew li Rohilata Tirkîyê gelekî belav bûbû.

Li ser rêzana nivîbûnê ya ku ji "çaryekbûne" nêzîk e, V. I. Lînîn nivîsî: "Di bin siya wê rêzanê de, askere rêzana karê bi kirî bi tevayî xuya dibe û bi taybetî kolektî û hovîtiya bi zorê kar kirin-af." (18)

Derebeg her tişt di bin nîrê çewsandina hişk de dida cotkaran: Pêwengên berhemiyê, erd û tov. Bi sehade-ta Ardo: Dema parvekirina mehsûlê derebeg 2/3 an ji xwe re dibir. (19) Derebeg bêtir cotkar diçewsandin û dixwest heyanî dewar û aletên çandinê jî ji wan bistîne.

Digel xizanîkirina cotkaran, derebegan doza başiya xwe dikrin, wan çêlek didane cotkarekî ku bi tenê sîrê wê bixwe, hinek genim û ceh jî didane cotkaran, ew jî bi deyn bû. Lê deynê derebeg, ev mirovê "baş" cotkar bi temami ji aliyê aborî ve bi xwe ve girêdida. Ji bilî para derebeg, cotkar ji mehsûlê xûka hukûmetê jî dida. Ger malbata derebeg li gund ba, diviyabû, kulfeta cotkar an carîkdar xizmeta wan jî bikin. Ji ber ku derebeg li kirîkaran wek hêzek karker dinêrî, mafê wî hebû ku li wan xîne û ta wan ji gund bikeder jî.

Suxre û kar ji bona derebeg, ji xizmetên mift bûn, diviyabû hemî cotkar pê rabin. Gelek nimûne hene ku em dikarin bêjin, ku cotkar bi temami bi derebeg ve girêdayî bû. (20)

Li sala 1893 an cotkarên gundê Xûsanê ji derebeg Muhemed Axa re kar dikirin: "Di du rojan de

30 kesî arvanê wî rakirin, 500 kesî mehsûla wî dane hev, 50 kesî rêyên wî di sê rojan de çêkirin, 450 kesî genimê wî kirin enbaran, 150 kesî jê re xaniyek ava kirin, xelkên gund jê re hirî û tiştên avakirinê pêşkêş kirin. (21)

Bê dilovanî cotkar dihatine çewsandin, derebegên Kurdan demên xwe li teklifên mezin û li nêçîrê diborandin. A. A. Arakaliyan, ew bi rastî, bi wan çilekên ku bi tenê dikarin çekan baş bi kar hûnin navandibûn. (22) Ilzî Rîko, xizaniya ku Ermen û Kurd tê de dijiyan, dabû ber dewlemendî û kêfxweşiya jîna derebegan û nivîsî bû:

Xaniyên zivistanê li nik Kurd û Ermenan wek hev in, piraniya wan xanikên biçûk in, ta bi nivî di bin erdê de ne, serbanên wan bi dijarî ji erdê teniştê cuda dibe. Giyayê ku li serbanan şîr dibe, li erdê teniştê jî şîr dibe, ew gul bi xwe bihar havînan li vir û dipişkuvin. Ger çavê mirov li sergûyên bilind nekeve, ewên ku li teniştê malan e, ewê bibore bê ku malan bibîne. Her wisa hin şêxên dîn yê Kurdan xwediyê malin mezin in ji kevîran avakirî ne, an ta ji mermer in. . . (23)

Rewşa cotkaran bi guhartina pewendiyên kirin û firotina bi peran bêtir pîs bû. Gelek ji derebegên ku bi bazarê ve girêdayî bûn, ji cotkaran xwestin ku baca xwe bi peran bidin, ne yek bi yekê (eynî). Dijwariyên ku cotkaran didîtin ta ku mehsûla xwe rakin bazarê, ew mecbûrî alîxwestina bazirganên pispor dikirin, piraniya wan bazirganan monopolîst bûn, di destên wan de gelek mal hebû.

Bac û xûkên giran û xizaniya cotkaran nema dihêst ku cotkar xûkê bidin û tovê sala werê hilînin, ji ber vê yekê jî ew mecbûr bûn, ku bi sim-saran re dan û standinê bikin, ew bi wan ve girêdayî bûn. Herwisa bac bi berdewamî bilind dibû. Deh ji yekê baca serekîn bû. Ew ji mehsûla çan-

dinê dihate birin, "nisbeta wê ya resmî %10 ji tene bû, pûş û pelasê hişkîrî, hişnahî (sebze) û meywe jî wek wê nisbetê bû" (24). Wek rêzan, 1/10 an di praktîkê de bi kar nedihat, bêtirî %10 ji mehsûlê dihate birin. Di sala 1867 an de %15 hate birin (25), di salên 1868-1870—8c- de %12,5 hate birin.

Yek ji dehan di riya karbidestên hukûmetê re nedihate standin, lê belê ew di riya mutehîdan re dihate standin. Wek nimûne îdarabankê Osmanî ji mezintirîn mutehîdan bû, ew yek ji deh bû li Tirkîyê. (27)

Pir caran derebeg bi karê mutehîdên biçûk radibûn. Herêmek didane wan, ew herêma ha pir caran ji 4-5 derecan bû. (28) Komkirina bacê bi vî awayî, giringiyake mezin dida ser milên cotkaran. Karlayl Mak Kwan nivîsî: Nerindiya vê bacê ne di babetê û tibaba wê de ye, bi qasî ku di komkirina riya wê de ye (29). Tibaba baca ku ji xelkê dihate standin, gelekî ji pereyên ku dabûn mutehîd pirtir bûn. Cotkaran mesrefa tehsîldarên "deh-yekê" û ya yawerên wan jî didan. Wan her wisa dîsbirsî jî distandin, ango westa asorcî. Ji berdêla xwarinê ve bû. Holê cotkaran bi henekî li gel tehsîldarên bacê digotin!

Baca milk ji bacên giran bû, ew ji navçeyekê ta bi navçeyekê din ji welêt dihate guhartin (baca milk, xanî, hatin nifûsan "neferan"). Qunsulê Rûsî di nameyek xwe de nivîsî: "Kurd û Ermenên ku bacê didin, bê ku ew zanibin, ev ji bona çî ye û tibaba wê çiqase, piraniya mezin ji xelkê yekcar di vê yekê nagihin". (30) Tehsîldaran ev keys didîtin, cotkar talan dikirin. Kêmbûna hejmara xelkê li gundan û rewşa milkên wan di dema komkirina bacê de berçav nedigirtin. Ji ber vê yekê jî cotkaran bi kulfetên xwe ve ji gundan bar dikirin bajarên din ta ku bacê li ser kesekî wînda an mirî ji gundê xwe nedin.

Qamcûr (31) -ae-baca mih, bizin û gamêş û h.w.d-af- ji bacên giran bû li ser milên xudanpezan. Ev baca ha ji mirovên ku li nik wan: mih, bizin, beraz û dewarên bi qiloc hebûn, dihat standin. Herwisa berhevkirina vê bacê ji spartin mutehîd. Di pêşiyê de ew eynî dihate standin (ji her deh serî pez yek dibirin) (32).

Lê paşê perên hişk distandin (sê qurş li ser her pezekê). (33) Bi vê yekê rewşa xudî pezan ducarî pîs bû. Qun-

sulê Rûsî li Erzeromê li ser dijiwariya berhevkirina diravan ya ku qamcûrcî pê radibû nivîsî: Pir caran hem welatîyê xizan ji qamcûrcî re digot: Berxekî bibe! Li cem min pere nînin, lê qamcûrcî bersiva wî dida: berx û karê bi çermê xwe ve ne hêjayî sê qurşan e. Ka peran perên ku li nik te hene. (33)

Li gor hin statîstîkan hatina qamcûrê li wîlayeta Erzeromê di destpêka heftiyên de gihîşt 210 milyon qurû. Gelek ji Kurdên binecî yên ku pez bi xwedî dikirin, dest ji gundên xwe berdan û li koçeriyê veşeriyên bi tenê ta ku ji qamcûrê felat bibin.

Li gundê Kurdan "Norsînê" yê ku li deşta Mûşê dikeve 400 malbat hebûn, lê jê bi tenê 50 mal mabûn, bi ser de jî ev ên ku mane bi ber talana Kurdên koçer diketin. Wek Motkiyan û Xotiskiyan. Qunsulê Rûsî li Erzeromê nivîsî: "Kurdên Norsînê ji min re gotin: Ku jiyan li Motikê baştir e, li wira ne qamcûr heye û ne ji ew diçine leşkeriyê, tevî ku li Motikê qeymeqam heye, lê ew ji tirsan re xuya nabe. Ew li bajarê Xelatê dimîne û li wir jî rûdine. (34).

Ji bilî bacên ku me gotin, ji cotkarê Kurd resimên têvel jî dihatine standin, bi hemî awî pere ji wan dihatin berhev kirin, hejmara wan gihîştibû çilî. Wek: Baca xoyê, nêçîra masiyan, resimên li ser êzingên ku dibirin bajêr, hêstina ku caw li bajêr bi rengê hişin boyax bikin û resimên dadmendiyê û baca ku li ser malê nerakirî (dapo) û ji bilî wan û wan.

Ji zortirîn resiman resima pacê (gumrîk) bû, ya ku li ser tiştên xwarinê yên ku ji derve dihanîn, ev resima ha heyânî di rojên bihabûnê de jî berdewam bû. Vê yeka ha li pêş rakirina tene dibû dîwar ku ew bi navçeyên birçî gihîne an ji bilî tiştên xwarinê yên din. Paciyê (gumrîkê) nedihêşt ku pêwendiyên aborî di nav bera nûçeyên Tirkî de xurt bibin, tesîreke mezin li bazirganiya deverên kir. Ev resim di sala 1874 an de hate rakirin.

Wek me berê jî gotibû, ne bi tenê meblexê peran ziyânî digihande cotkaran, lê riya berhevkirina wan xûk bêşan bêtir giran bûn. Ew ne di demêke xuyade ji sal dihatine berhev kirin, ew li gor xwestina karbidest an Deriyê Bilind bûn. Dema ku mal di dema xwe de ne gihîştiba dîwanê, gef û gurli karbidest û qeymeqaman dihatin xwarin, ku wan ji kar bavêjin. Ev gef

û gurên han diheştin ku karbidestên hukûmetê pir caran wê bacê bi xwe di salekê de gelek caran kom bikin. Ew ji cihên xwe yên hejhejok ditirsyan, di sala yekê de xwe bi talankirina xelkê dewlemend dikirin. Bertîl jî didane karbidestên bintir. Holê wan cihê ji bona demêke demdar diparastin. Li herêma Miyandobê ya ku li Iranê dikeve, di nava du salan de pênc qeymeqam hatin guhartin. Lê her yekî ji wan bi dirêjiya mayîna xwe dikarî li hemî navçeyan bigerin û di riya xwe re mal û diyariyan bi zorê bistînin. (35)

Holê cotkarê Kurd ji pêş hukûmetê, derebegên beg û axa hatiye çewsandin. Ev hemê tiştên ha hêştîye ku Kurd ji bona mafên xwe bi xebatê rabin.

Xebata rizgarî ya gelê Kurd li dijî karbidestên Tirk tim jî berhev hilweşîye, ji ber ku êlên Kurdî yên derebegî ne li hev bûne. Herwisa miriyên Tirkîyê piştgîrî ji hevalbendên xwe yên Ewropayî wergirtine, ewên ku siyaseteke koloniyalî dabûn pêşa xwe?

(14) -Ustên civakî yên vê bindestiyê, ji ber xebatê ji bo cêrgehên û standina hin herêmên nuh bû.

(15) -Dîwana dîroka Ermenî, beşê, (cûz) 13, r 465.

(16) -Li ser vê meselê li kitêba I. K. Sarkîsyan binêr, di wê de rastîne baş hene, navê wê: Siyaseta Çandiniyê ya Hukûmeta Osmanî li Roava Ermeniyayê, Erîvan 1957.

(17) -M. A. M. Kalobkîn, metiriyalin ji bo erdîvanek statîstîkî leşkerî ya Asiyaya Tirkî, cild 3, beş 1, fesil 2, Teflîs, 1891, r 60.

(18) -Lênîn, Pêşketina Sermiyandariyê li Rûsiya, Nivîsarên tevayî, cildê 3an r 192.

(19) -Wilayetên: Erivanê, Betlîsê û Erzeromê, çapa Erîvanê 1912, r 276.

(20) -Li Z. Girîn binêr, astengiya Ermenî û desaleta Tirkan, komîkek berhevkerî, rewşa Ermenan li Tirkîyê ta têkiliya dewletên gewre sala 1896, r 259.

(21) -A. D. Novîtsîv, lêkolîn li ser aboriya Tirkîyê ji berî cenga cihanê, Mosko-Lîningrad 1937 r 61.

(22) -A. A. Arakîlîkiyan. Kurd li welatê Faris, nûçeyên beşê akadîmiya jûgraftî-Qefqas -li nik emperetoriya Rûsî Teflîs 1904 r 13.

(23) -I. Rîklo, mirov û erd r 305.

CEJNA NEWROZ BI GELHEMPERÎ

Cejna Newroz îsal li gelek bajarên Swêdê bi awakî gelhemperî hat pîroz kirin. Piranî komelên endamên Federasyonê li bajarên xwe Newrozê pîroz kirin. Li Stockholm, Uppsala, Sundsvall, Bollns, Eskilstuna, Karlskoga, Söderhamn, Göteborg, Lund, Jönköping û li gelek bajarên din jî Newroz hat pîroz kirin. Pîrozkirina cejna Newrozê nêzikî mehekî ajot.

STOKHOLM

Li bajarê Stockholmê, ku zêdetir Kurd lê dijîn, roja 22 ê Adarê bi beşdarbûna nêzikî 1000 kesan ve roja Newrozê destpêkir.

Di programê de muzîk, stran û govendên Kurdî jî bo mêvanan hat pêşkeşkirin. Li ser navê Federasyonê bi kurdî û Swêdî du axaftin çêbûn.

Stranvanên bi navûdeng Ciwan Haco, Delal û Rênas bi stranên xwe ya gelêrî ve programê geş kirin. Gurubên folklorên kurdî Koma Govend û Koma Komela jinan, bi lîstikên Diyarbekir û Wanê roja Newrozê xemilandin. Guruba muzîk ya Alan Botan bi stranên kurdî beşdariya şevê bûn.

Îsal cara pêşîn bû ku li Stockholmê Newrozek tenê çêdibû.

Foto: Şoreş Zîrek

NEWROZ PÎROZ BE!

Gelê me îsal jî cejna Newrozê di bin zilm û zordestiyê de pîroz kir. Zordestiyê dijmin roj bi roj zêdetir û xurtir dibe. Li her derê Kurdistanê berxwedana gelê Kurdistanê di bin şertên dijwar de dom dike. Dewletên kolonyalîst bi hemû hêzên xwe ve êrîş dibin ser tekoşîna gelê me; dixwazin serketina tekoşîna azadiyê rawestînin, bi kuştin, girtin û talankariya xwe ve gelê me bitirsînin.

Lê dîroka gelê me nîşan daye ku dijmin nikare bi girtin, kuştin û bombarandinê ve tekoşîna azadiya gelê

kurd rawestîne, çawa li cîhanê tekoşîna xelkekî bindest nehatiye rawestandin.

Cejna Newrozê îro bûye nîşana azadî û serxebûnê. Lewra pîrozkirina Newrozê tîrsa dilê Dehaqên nuh wekî Kenan Ewren, Saddam Huseyn û Xumeynî zêde dike. Lewra li wela-tê me pîrozkirina Cejna Newrozê hatiye qedexe kirin. Biryarên dewletên dijminan, êrîş û tedbîrên wan tîr nake ku pîrozkirina Newrozê li Kurdistanê were rawestin. Herweha xelkê me îsal jî li Kurdistanê çî dizî çî

eşkere Cejna Newrozê pîroz kir, agirên serî hildanê pêda.

Cejna Newrozê ne tenê li welêt, herwisa li dervayê welêt jî, li Ewropayê, Emerîkayê, Awîstralyayê, di cî û warên ku kurd tê de dijîn, tê pîroz kirin. Bi dehezaran welatperwerên kurd bi pîrozkirina Cejna Newrozê ve tekoşîna gelê me li Kurdistanê bi hêz dîkin. Herweha diyar dîkin ku neteweyê kurd li dij kirinên dijmin dikare dengê xwe bilind bike.

CEJNA NEWROZÊ PÎROZ BE!

HAT PÎROZ KIRIN

SÖDERHAMN:

Komela Kurd li Söderhamnê di 28 ê meha Adarê de bi hevkarîya ABF ê Cejna Newrozê pîroz kir. Di programê de raxistineke sûretan, film di derheqa Kurdistanê de û muzîk, stran û govendên kurdî hebû.

ESKILSTUNA:

Komela Kurd li Eskilstuna şeva Newrozê di 21 ê Adarê de pîroz kir.

Kurdên ku li derdora bajara Eskilstuna yê dijîn, di şevê de beşdar bûbûn û nêzikî 300 kesên Kurd û Swêdî hatibûn şevê.

Di programê de muzîk, stran û govendên kurdî hat pêşkêşkirin. Xwarinên kurdî ji bo mêvanan hazir kiribûn.

SUNDSVALL:

Komela Kurd li Sundsvallê roja 28 ê adarê cejna Newrozê pîroz kirin. Di şevê de xwarina kurdî, axaftin, muzîk, stran û govendên kurdî ji bo

mêvanan hat pêşkêş kirin.

Nêzikî 500 kesên Kurd û Swêdî di şevê de beşdar bûn.

UPPSALA:

Li bajarê Uppsalayê jî pîrozkirina Newrozê di roja 22 ê Adarê de çêbû. Program êvarê seet 18.00 destpêkir.

Di programa Uppsalayê de jî wek yê Stockholmê Ciwan Haco, Delal, Koma Govend, Koma Alan Botan, bi muzîk, stran û govendên kurdî şeva Newrozê geş kirin.

Newroza Uppsalayê jî aliyê Komela Kurd li Uppsala hazir bûbû û di şevê de nêzikî 600 kes beşdar bûbûn.

Axaftina şeva Newrozê

Xwûşk û birayên hêja!

Hûn ser seran ser çavan hatine şeva Newrozê, Newroza we pîroz be.

Em hêvî dikin ku Newrozên hêtê emê li Kurdistanê azad bi hev re pîroz bikin.

Belê xwûşk û brano, hêviya me hêviyeke gelekî mezin e û rê li pêşiya hêviya me ya pîroz gelekî dijwar e. Ji bo Kurdistanê azad xebateke bêwestan û dest di dest de divê.

Edet e, wekî di civînên weha de, em welêt bi bîr tînin û li ser rewşa welêt disekin. Bêguman divê Kurdistan her tim di bîra me de be, em her tim rewşa welêt bînin ber çavên xwe.

Îro li Kurdistanê rewş nehatiye guhartin. Êrîşên dijmin her xurt dibe. Bombebaran zulm, zîndan û êşkençe her berdeyam e. Ev yeka ji aliyê me hemûyan ve tê zanîn. Ji xwe ew êrîşa dijmin e, ku bûye sedema dîrketina me ji Kurdistanê şîrîn.

Baweriya me ev e, ku divê bêtir em li ser pîrsekî bisekinin û ji bo wê jî xebatê bikin. Gelo emê bi çi awayî

piştgiriya tevgera rizgarîxwaziya Kurdistanê bikin? Bêşik, qeweta herî mezin di yekîtiyê de ye. Ji bo ku em karibin piştgiriyeke xurt bidin tevgera rizgarîxwaziya Kurdistanê, divê em yekîtiyekê di nav welatparêzên kurd de saz bikin.

Lazime em diyar bikin wekî yekîtiyeke çawa? Bêgoman yekîtiyeke siyasî, eniyeke netewî û fireh daxwaza hemû kurdên welatparêz e. Ev kara, ya rêxistinên me yên siyasî ye. Divê em hertim ji wan daxwaza yekîtiyê bikin.

Lê yekîtiya ku em dikarin û îro jî pêwîst e, yekîtiya di nav kurdên li derveyê Kurdistanê ye. Em dizanin ku tenê li Ewropayê nêzîkî nîv mîlyon kurd dijîn. Lê pir mixabin, rexistineke giştî ku van nîv mîlyon mirovan, xwedî derkeve û bi pîrsên wan mijûl bibe, tune. Bawerim her heval dikare taxmîn bike ku, gava em ji %10-ê wan nîv mîlyon mirovan jî bi rêxistinî bikin, wê qewata me çiqas mezin be!

Lewra gelf hevala, divê li van welatên Ewropayê em di rêxistinên demokratîk de cîhê xwe bigrin û bi hev re dest di dest de bixebitin.

Divê em xebatên pêwîst ji bo zarok, ciwan, jin û multeciyan kurd bikin. Her weha divê em ziman, edebiyat û çanda xwe pêşde bibin. Li welêt em dibêjin dijmin qedexekirî ye, raste jî. Lê li Ewropayê em azad in, ne tenê em azad in, her weha em dikarin alkariyê jî ji civata Ewropayê bigrin.

Îro Federasyona Komelên Kurdistanê li ser vê bingehe xebat dika. Divê em ji bo xurtkirina Federasyonê bixebitin û herweha kar bikin ku Federasyonên weha di welatên Ewropa yê din de jî saz bibe, ku em karibin hemû kurdên welatparêz li Ewropayê di bin baskên rêxistineke demokratîk, cîvîkî û her weha netewî de bicivin.

Wê çaxê gelf hevala, emê karibin piştgiriyeke mezin bidin tevgera rizgarîxwaziya Kurdistanê. Elbet ev piştgiriya me wê li gor xwe rojên heviya Kurdistanê azad, nêzîktir bike.

Xwûşk û birayên hêja, dawîya axaftina xwe de, careke din cejna we ya Newrozê ji dil û can pîroz dikim.

-Pîroz be cejna netewî Newroz!

-Bijî Kurdistanê azad!

-Bijî yekîtiya hêzên Kurdistanê!

-Slav li pêşmergeyê qehreman!

Şeva Newrozê li Bollnäsê

Komela Kurd li Bollnäs 29 ê Adarê bi beşdarbûna nêzikî 250 kesên Kurd û Swêdî Newrozê pîroz kirin. Şeva Newrozê programekî dewle-

mend pêşkêşî mêvanan kir. Stran, muzîk û govendên kurdî şevê xemiland. Koma govend û Koma Zarokan bi listikên kurdî şevê geş kirin.

Rojnameyên Swêdî yên bajarê Bollnäsê bi firehî behsa şeva Newrozê kirin.

KARLSKOGA:

Kurdên bajara Karlskoga di roja 21 ê Adarê bi beşdarbûna nêzikî 600 kesên Kurd, Swêdî û biyanîyên din, cejna Newrozê pîroz kirin.

Programeke gelek dewlemend pêşkêşî mêvanan bû. Xwarinên kurdî, axaftina serokê kulturmndenê wî heremê, muzîk, stran û govendên kurdî şevê xemiland. Koma Govend bi listikên Diyarbekrê û def û zirnê şevê geş kir. Gelek kom û gurubên muzîk û folklor ya biyanîyan jî di şevê de beşdar bûn. Rojnameyên Swêdî yên bajarê Karlskoga bi firehî behsa şeva Newrozê kirin.

RÊXISTINÊN JINAN PIŞTGIRIYA PIRSA KURDÎ DIKIN

Komela Jinên Demokratên Kurdistanê li Swêdê, di 8ê Adarê de bi 25 rêxistinên din ya jinan ve namek şandin ji Koma Netewan re û xwestin ku pirsra kurdî têkeve rojeva Koma Netewan.

Di roja 29ê Adarê de jî, kongra Jinên Sosyaldemokratên Swêdê hukumatên Tirkîyê û Iraqê ji ber êrişê li ser gelê kurd protesto kirin û ji serokên van dewletan re nameyên protestoyê şandin.

Nameyên ku hatin bahskirin, em li jêrê bi wergera kurdî pêşkêşî xwendevanên xwe dikin.

Sekreterê giştî Perez du Cuellar
Koma Netewan
New york/USA

Ji komîta 8 ê Adarê
Stockholm/Swêd

Komîta 8 ê Adarê, ku ji 26 rêxistinên jinan pêk tê, roja 8 ê Adarê, biryara daxuyaniya jêrîn girtiye.

Li gor informasyonên ku gihîştî me, jinên Kurdistanê di bin cotzordestîke dijwar de ne. Li Tirkîyê, jinên Kurd ne dikare bi zimanê xwe biaxîfe ne jî dikare bêje ew kurd in. Ceza-yê van tiştan heps e. Iro gelek jinên Kurd li girtîgehên tirkî de ne. Wek numûne: 6 jinên kurd ku roja navnetewî ya jinan, 8 ê adarê pîroz kirin, 48 sal ceza girtin.

Lê herwisa li Iran, Irak û Suriyê jî jin û zarokên kurd di bin teda û zordestiyê de ne. Hêviya me ji ber vê yekê ew e, ku KN (Koma Netewan) pirsra Kurdan bigre dest û hewl bide ku teda û zordestîya li ser jin û zarokên Kurdan bê sekinandin.

Komîta 8ê Adarê
Stockholm 8.3.1987

Nameyên kongra Jinên Sosyaldemokratên Swêdê ji hukumatên Tirkîyê û Iraqê re Stockholm 29 Adar 1987

Ji hukumata Tirkîyê re

Bi rêya weşanên giştî em di derheqê rewşa Tirkîyê de xeberan digrin. Di van xeberande li ser rewşa Kurdan jî em agahdar in. Gelek êşkere ye ku mafê mirovatî ya vî gurûbî ji aliyê meqamên tirkî ve naye qebûl kirin. Wek nûmûne, peyivandin yan nivîsandina kurdî qedexe ye, wek perwerdekirin bi zimanê kurdî di dibistanan de. Zarokên Kurdan, mecbûr dimînin ku li dibistanan marşên şovenî ya tirkî ezber bikin, wek, "Şerefê gelek mezin e ku em tirk in". Wek jinên Swêd, em gelek pê ne nexweş in ku ji bo şeş endamên Komela Jinên Demokratên Kurdistan, 48 sal ceza-yê hepsê hat xwestin, ji ber ku wan roja navnetewî ya jinan pîroz kirin û bi zimanê xwe axaftin. Bi êşkence, kuştin daliqandin û hepskirina jin û mêrên Kurdan, rêjîma Tirkîyê li hember mafên mirovatiye xwe bi awakî gelek cidî gunekar kiriye, û em daxwaz dikin ku teda û zordestîya li ser Kurdan bisekine û girtiyên siyasî bîn serbest berdanê.

Herwisa em gelek nerehet in ku balafirên tirkî car car ser gundên Kurdistana Iraqê bombebaran dikin. Cara dawî roja 4ê Adarê, 30 balafirên êrîşê ya leşkerî êrîş bir ser neh gundên Kurd. Erişeke qirêj li hember mirovên sivil ya bê mudafa.

Em wekî din ji hukumeta Tirkîyê daxwaz dikin ku surguna mecbûrî ya 2,5 milyon Kurdan bo Rojavayê Tirkîyê bide sekinandin. Kirinekî wisa bi êşkere li dij prensîbên mafên mirovatiyê ye.

Ji hukumetê Iraqê re,

Li welatê me, gelek jin û mêrên Kurd hene ku ji ber tedayên siyasî ji Iraqê reviyane hatine Swêdê. Hem ji wan hem jî ji weşanên giştî ya Swêdê em li ser rewşa kurda informasyon distînin. Em hatin têgihîştîneke wisa ku, mafê mirovatiya vî xelqê bi tu awayî ji aliyê rejîma Iraqê ve naye qebûl kirin. Wek nûmûne, ji bo zarokên Kurd bi zimanê xwe nikarin xwendinê bikin û gundên wan hertim di bin êrîşên leşkeriyê de ye, ne bes ji aliyê rejîma Iraqê, lê herwisa ji aliyê rejîma Tirkîyê jî. Ev yeka vekirî êşkere dike ku di navbera Tirkîyê û Iraqê de peymaneke musterek li dij berxwedana Kurdan heye.

Em gelek aciz in ku hukumeta we li ser Kurdan teda û zordestîyeke dijwar dike û kesên ku li hember van zordestîyan radibin bi heps, êşkence û kuştinê tîndarî cezakirin. Em daxwaz dikin ku hemû girtiyên siyasî bila bîn serbest berdanê û êrîşên li ser gundên wan bê sekinandin.

Yekîtiya mamosteyên kurd

Di 4ê Nîsana 1987-an de di, li Stockholmê, yekîtiya Mamostayên Kurd, kongrê xwe yê damezarandinê girêda. Di vî kongrê de nizîkî 30 mamostayên kurd ji her çar perçên Kurdistanê amade bûn. Bi awayekî demokratîk, pirs û pirsgirêkên dersdan û xwendina zimanê kurdî li Swêdê hat behskirin. Herweha projeyê destûra yekîtiyê yê ku ji aliyê komîta amadekar hatiye berhev kirin, bi hin

guherînên sivik hate pejirandin. Paşî ev mamostayên jêrî hatin helbijartin ji bo komîta karger!

Lutfî Baksî, Emîr Qazî, Muêyed Teyib, Aso Germiyani, Mustafa Cegir: Hessen Qazî, Ahmed Mekî

Piştî komîta karger hatiye helbijartin, kongre bi dawî hat. Kongirê nizîkî 5 seetan domand.

Semînerek li ser Kurdistanê

Di roja 29-ê Nîsanê de, li ser vexwandina dibistana bajarê Västeråsê, du hevalên berpirsyarê Federasyonê li ser Kurdistanê ji bo şagirtên sinifa 7-an semînerek dan. Şeş sinifên 7-an berê de li ser Kurdistanê xebitîbûn, her grûbekî şagirt babetek li ser Kurdistanê wek wazîfe girtibû. Roja 29-ê Nîsanê, divabû her grûbek zanistiyên xwe li ser Kurdistanê pêşkêşî hevalên xwe bikira.

Nunerên Federasyonê, li sinifan geriyên û guhdariya grûban kirin û bersîva pirsên wan dan. Şagirtên kurd

ku di wê dibistanê de dixwendin, hevalên xwe yê swêdî vexwandin ser xwarina kurdî.

Di dawîya rojê de, hemû şagirtên sinifên 7-an (96 şagirt) di salona mezina de civiyên û guhdariya berpirsyarên Federasyonê kirin. Li gel axaftina li ser Kurdistanê, diarsimên ji Kurdistanê jî hate nîşandan. Hemû şagirt û mamosteyên wan ji xebata li ser Kurdistanê gelekî razî man û gelekî jî heyirî man ku zarokên kurd nikarin li welatê xwe bi zimanê xwe bixwînin.

Dûmahîka rûpel 11

(24) -I. D. Malam, Derpêşkirinek ji wîlayeta Erzeromêre, 1874 r 28.

(25) -K. Mak Kwan, Koloniya me ya nuh r.289.

(26) -Erşîva siyasî ya derveyî Rûsya, "Erşîva serekî" F. E. 1872, belge 1803 r 7.

(27) -Rastofiskî. Bac li Tirkîyê (nameyên qunsul li Bîtoli) "Komîkek nameyên qunsulî" çapa çaremîn 1899 r 534.

(28) -Mak-Kwan, Koloniya me ya nuh. . . r 290.

(29) -Serekaniya berê.

(30) -Erşîva siyasî ya derveyî Rûsya, F. A. "Erşîvê serekî" F. A. belge 1083 r 12.

(31) -Karlayl Mak Kwan, ev bac bi (sayme) navand, li "Koloniya me ya nuh binêre" r 294, û Malama ev baca li ser mih û bizînan bi "mihan" navand, li "Derpêşkirinek ji wîlayeta Erzeromê re" binêre r 31".

(32) -K. Mak Kwan, Koloniya me ya nuh . . . r 294.

(33) -Erşîva siyasî ya derveyî rûsiya "Erşîva serekî" F. A. 1872 belge 1083 r 13.

(34) -Serekaniya berê r 14-15.

(35) "Correspondence respecting the populations in Asia Minor and Syria. Turkey, N 10 (1879)", London, 1879 P. 57.

NIHA SWÊD INSULINÊ DIGUHERÎNE!

Meha 1 ê Nîsanê destpêka derbasbûna insulinaa 100 e. Heta 1 ê Cotmehê hemû kesên ku bi wan re nexweşiyê şekirê heye, divê derbasî vî insulina nûh bibin. Ji xwe wê vî şûnde di dermanxane de bes ev dermana bê firotin. Tu jî divê yê xwe biguherinî. Insulin 100, ji Insulinê kevn tîrtir e. Ji bo vê yekê divê tu derziyên nûh ji bo xwe peyda bikî ku pîvana dermanê rast bibe.

EW KESÊN KU PÊ RE NEXWEŞIYÊ ŞEKIRÊ HEYE, DIVÊ BI LEZ KONTAK BI DOKTORÊ XWE RE ÊKE KU BIKARIBE REETA INSULIN 100 Î Û DERZÎYÊN KU LI WAN TÊN PEYDA BIKÎ

Tu dikarî agahdariyên zêde ji nexweşxanan yan jî ji muayenexanayên nexweşên şekirê bistînî. Ger zehmetiya te û zimanê Swêdî hebe, tu dikarî tercuman bixwazî.

STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

DI GIRTÎGEHA DIYARBEKRÊ DE

KELEŞ

Li ser girtîgeha Diyarbekirê heta îro gelek hatiye axaftin û hinek tişt jî hatine nivîsandin. Mîrov tucarî nikare ew tiştên ku dihatin serê girtiyên girtîgeha Diyarbekirê, hemûya bi awakî tevayî bîne zimên. Kesên ku ew jiyana nejnî nikarin ew tiştên tîngotin hemûya bawer bikin. Lê mixabin gelek bûyerên dîrî aqilan di serê me de derbas dibû. Ez bi xwe nêzîkî sê salan di wê girtîgeha bi navûdeng de ma me. Baweriya min ew e ku li gora mercên îro rewşa girtîgeha Diyarbekir ji kampên Naziyan gelek zortir bû.

Daxwaza min ev e ku ew zordariya ku dihatê û tîngotin serê mirovên şoreşger û welatparêz bi kurtayî ji xwendevanên Berbangê re pêşkêş bikim. Kêmasî wê gelek hebin, bes ew tiştên min bi xwe dîtine û di serê min de derbas bûye, ezê ji were re pêşkêş bikim.

Ev girtîgeha bi navûdeng di 24ê sibata sala 1981-an de dest bi karê xwe yê zulm û zordariyê kir. Ew destpêk bi hatina mufreza komando û serokê wan Esat Yildirim (Min navê Esat Yildirim piştî ji girtîgehê derketim hîn bûm.) berdeham kir. Rojên me bê lêdanên bi jopan derbas nedibû. Têda û êşkence bûbû perçak ji jiyana me. Di girtîgehê da qelem û defter, bi hev re axaftin, ken û henek, şuştin tunebû, bes marş û ezberkirin, lêxistin û dengê meşa komando hebû.

Heta ez derketim min bi xwe 40 marş û du axaftinên Ataturk yê dirêj û pirtûkek 101 rupelî ezber kiribû.

Li Tirkîyê û li Kurdîstanê bi girani êşkence û tedayê ku dihat serê însanê polîtîk û welatparêz ev bûn.

Feleq, dana elektirîkê, dardekirin, bi xortê mî ava cemidî li gurçika kirin, kişandin, bi kîsê qûmê lêxistin, bê xew hiştin, birçî û tî sekinandin, xistina tabûtê, serberjêr daliqandin, xwê xwarin dan, di lexema tûwaletê de sekinandin, xistina hawûzê gû (Hawûzek ji pîsîtiya gû dabûn çêkirin û mirov berê di wir de dihat şuştin), xistina jop û bi zimana paqijkirin, tazî û li ser betonê bi daran lêxistin, bi zimana erd maltin, xwarina qalîkê zebeş, petêx, mandalîn, portakal, keşala tîrî û tiştên wek wan.

Mîrovên ku ji bin çav derdiketin (cihê êşkencê û tedayê) dişandin girtîgehê. Di girtîgehê da berê 40-50 roja girtî di hucre da dihat sekinandin. Rojên hucre ji cihê êşkencê zortir bû, mîrov hezar xweziyê xwe bi cihê êşkencê dianî. Wextê mirov di bin çav de ye, her wext çûna girtîgehê di bîra mîrov de ye. Mana hucre xwestina kowûşa tîne ber çav, li piştî dîtina kowûşa, mirov dixwest dîsa biçûya bin çav. Bi rastî girtîgeh ji cihê bin çav gelekî zortir bû. Bi awakî gij û bêheş mîrov dihatê girtîgehê, di hatina girtîgehê de gardiyan (zabit) direvyan

pêşya mirov û digotin:

-Oooooo pismam! Hûn bi xêr hatine, ser çavan hatine, wax wax ker kurê kerê polîsa hûn xistin halekî ne baş û hûn gelekî gemarî ne wax, wax, wax. . Kincê xwe derxînin emê we bibin hamamê. Piştî van gotinên wan î nerm, mirov digot qey rast dibêjin. Me hema dest bi derxistina kincê dikir û hew derpî li ser me dima.

Gardiyan awirek sert dida me û digotin:

-Derpiyên xwe jî derxînin, ji bo hûn karibin baş xwe bişon. Pişt wan gotinên wan î sert mirov fam dikir ku waziyet nebaş e, lê em mecbur bûn wek wan bikin û me derpiyê li ser xwe derdixist (Ji bo jin û mêr ferq tunebû). Pişt derxistina derpî jî, em dibirin dixistin hawûza gû. Pişt wê şuştina "delal" mirov li ser betonê dirêj dikirin û bi dara bi canê mirov diketin, heta derek yekî nehata şikestin wan dev ji wî bernedidan. Dûre em dixistin hucre û heta me di wir da marş ezber nekira, em nedîşandin kowûşê. Ji bo wê yekê di ezberkirina marşa de me pir acele dikir. Çûna kowûşê rezaletê di din bû. Mîrov xwe ji hucre heta kowûşê bi erdê re kaş dikir.

Ev tenê "xêrhatina" girtîgehê bû. Pişt "xêrhatinê" çî dihatê serê me, hûnê di hejmareke din da bixwînin.

KULTURFEST
FÖR FRED OCH SOLIDARITET

SEVA CANDE
BO PÛSTGÛRÎ
Û AŞÎTÎYÊ

**Kurdiska och
Svenska artister**
Artistên Kurd
û Swêdi

Dem: 22ma maj: saet. 19⁰⁰-23⁰⁰
Tid: kl.

Plats: ABF, Blåsalen Kommunväg 26
Cih: Huddinge

Pendeltåg från Stockholm mot Södertälje - Avslign. Huddinge
Buss 720 från Vårby Gärd och Fittja Centralen
ÅRS: Kurdiska föreningen i Huddinge (Komitea Kurd Li Huddinge)
Huddinge Frälskommitté (Komitea Aşîti Li Huddinge)

Evîndarê mirovatî û şairekî şoreşger

Mayakowsky

Di civinekê de helbestên xwe dixwend. Ji nav beşdara yekî rabû û qiriyay; "bese, bese helbestên te ne hêjaye pênc qirûşan e, tim qelsin û wê sibê bûne ji bîrkirin". Mayakowsky kenîya lê veşand û got: "Ji kerema xwe re 1000 sal şunda were cem min, emê wê çaxê bibînin". Rastiya tarîxa edebiyata dinê nîşan da ku wê helbestên wî bi hezar salan bijîn, qedir û rûmetên xwe jî wê biparêz in.

Mayakowsky di naw şairên dinê de gihîşt merhalekê wusa bilind ku, heta nuha pir kêrî gihîştine wê merhelê. Mayakowsky di sala 1883 de di gundekî Gurcistanê de hate dinê. Di sala 1906 de bavê xwe wenda kir û bi diya xwe ve barkirin çûn bajarê Moskoyê. Li wir Mayalowski rastê bolşevîkan hat û bi wan re têkili danî. Sê caran ji aliyê polîsên Keyser hate girtin. Piştê ji zîndanê derket dev ji siyaseta berda. Bi hunermendiyê ve mijûl bû. Wê çaxê rastê David Burljurk hat. Ev rasthatina jiyana şair ji binê

ve guherand. Her du heval bi hevûdû re kar kirin û bûn mesûlê ekoleke nû, FUTURIZM.

Futurîzm di wan çaxan de ekoleke nû bû. Her wekî ku tê zanîn futurîzm di sinnet û edebiyatê de rojên pêşdiarmancîne (armanc dike), rêya rojên nû xebat û heviyê nişanê mirovan dide. Dîsa li gor fikrên wan divê sinet û edebiyat çarçowa aristokrasiyê bişkêne û di nav gel de bela bibe. Mayakowsky û hewalên xwe ber bi vê armancê meşyan. Li welatê xwe bajar bi bajar, gund bi gund geriyên. Di bajarên de li ser makînan û karkeran, di gundan de li ser gundiyan neçar xebitîn.

Piyasê nişan dan, helbestên xwe xwendin û di demeke kin de, li her aliyên welatê xwe dan nasin. Ew xebata wî ya hêja nasîna fikir û nêherîna wî jî bi hev re anî. Edî karker û gundiyan li rojên pêş xwe bi hêvî, bi bawerî mîze dikir û bi vî awayî dijiyan. Em dikarin bibêjin ku ew xebata Mayakowsky bi rêya edebiyatê, karker û gundî şiyar dikir û dikişand nava tevgera siyasî. Ji xwe jî ber wê yeke di dinê de jê re şairê Şoreşa Oktober te gotin.

Di wê demê de li Rusyayê ji bo nan, azadî û sosyalîzmê şerekî dijwar hebû. Di wî şerê de wî li cem karker û gundiyan neçar çihê xwe girt. Li hemberê zor û zulma Keyser liberxwe da. Nemaze li dijî sansûra Krneskî (serokwezîrê berî Şoreşa Oktober) tekoşîneke pir tûj meşand, car caran ket nava tewren anarşistî jî.

Piştî Şoreşa Oktober di redaksiyona Lenîn de çih girt. Lê şair ji wazîfa xwe ya nû zêde kêfxweş nebû, û jî demekê şûnde jî dev ji wazîfa xwe berda. Di sala 1921 de helbesta Şoreşa Oktoberê nivîsî.

Di destêkê de Mayakowsky di bin tesîra Futurîste Italianî Tommaso Marinettî de mabû. Le di demek kin de hostayê xwe li paş xwe hişt, huner-

mendî û serketina wî be sînor li teva-yya dinê belov bû. Di vê serketina Mayakowsky de tesîrê klasikên rûs pir mezin in (Dostoyewskî, Gogol, Çehov hwd.). Hevalê wî yê Lillî Bar-kus di bîranîna xwe de "Mayakowsky ewindarê, Dostoyewskî, Gogol û Çehov bû, wextên xwe yê vala bi xwendina pirtûkên wan derbas dikir" dibêje.

Mayakowsky di edebiyata rûsî de, rônensansekî nû çêkir. Di nabeyna edebiyata kevn (klasîk) û ya nû (modern) de pireke gelek xurt ava kir. Li dî Mayakowsky gelek şairên ciwan di şopa wî de meşyan û afirandinên gelek giranbuha nivîsîn. Nazim Hikmet, şaire tirk mînakekî ji wan e.

Mayakowsky mîna ku li ser karker û dinêkî nû nivîsiye, her weha li ser evîn û evîndariyê jî gelek eserên wî hene. Li ser şanogeriyê (tiyatroyê) jî xebatê wî heye û sê piyasesên hêja nivîsiye. Tew di piyasekê de bixwe jî wek aktor çih girtiye. Serketina Mayakowsky ne tenê li ser şî'ir û tiyatroyê. Ew bi resim (hunermendî) û karîkaturî ye ve jî mijûl bûye.

Di jiyana xwe ya 47 salî de nav û dengê xwe di tewayiya dinê de da nasin. Li Parîs, Newyork û Berlînê konferans da. Li bajarê Berlînê kovarekî bi zimanê rûsî derxist. Li Parîsê rastê keçekî rûs hat û dilê wî kete wê. Le keçik bi yekî dinre zewicî. Vê bûyerê li ser jiyana wî tesîrekî mezin danî. Ji demekê şûnde jî nexweşiyêke asabî lê peyda bû û di sala 1930— de bi xwe xwe kuşt.

Belê Mayakowsky îro ne di nav me de ye. Lê wî di jiyana xwe ya kin de jî edebiyata dinê re kaniyêke wisa zelal û xweşik hişt ku, îro di her welatê de bi dehan şairên ciwan ji ava vê kaniyê wedixun.

Battal Ezîz

ŞANÊN NÛ WEŞANÊN NÛ WEŞANÊN NÛ WEŞAN

Melayê meşhûr

Pirtûka "Melayê meşhûr" a seydayê M.Emîn Bozarslan, li bajarê Uppsalayê- li Swêdê hatiye weşandin. Pirtûk ji qalibê mezin e û ji 85 rûpelan pêk hatiye. Di navbera rûpelekî û rûpelekî de, xwendevan pêrgî xalîçên Siyabendê hunermend, dibin. Bi vî awayî kitêb bi rengê spehî xwe dide xwiya kirin.

Ji bilî van tiştan, seydayê M.Emîn Bozarslan bi firehî pêşgotinek ji kitêba xwe re nivîsiye. Em dikarin bibêjin, ku li pêşgotinê lêkolînek zanistî li ser Melayê Meşhûr e.

Bêguman pirtûka "Melayê Meşhûr" defîna meselok û serpêhatiyên kurda ye û xwendina wan me vedigerîne heyamî sêvbêrkên odan li welêt.

Jîn

Dawiya sala 1986-an, kovara "Jîn" cildê III-ya ji hate weşandin. Weka em dizanin "Jîn" kovareke kurdî bû, bi tîpên erebî û bi zimanê kurdî û tirkî li Stenbolê, di hate weşandin. Hîn di cildê yekem de, seydayê M.Emîn Bozarslan bi firehî di pêşgotina xwe de li ser "Jîn" ê rawestiya bû. Ji ber vê yekê cildê II û III tenê orjînal û wergera seydayê M.Emîn Bozarslan pêk hatiye.

Helbet ev karê ha karekî giranbîha ye û bi saya danhevdan û wergera "Jîn"-ê ve, xwendevan dikare perçak ji dîrok û esera miletê xwe nasbike.

Elîf û bê

Bi navê "Elîf û bê" pirtûkek bi tîpên erebî ji du cildan ji bo fêrbûna zimanê kurdî-zaravayê soranî li Parisê hatiye çapkirin. Weku di pêşgotina kitêbê de hatiye, ew ji aliyê "Komîsyona fêrkirdin û barhînanî komele" hatiye weşandin. Pirtûk bi xwe ji bo zaroka ye û rûpelên wê bi wênan hatiye xemilandin. Lê ji bilî zarokan, merovên ku tîpên erebî nenasin, dikarin bi riya wê fêrî xwendina zaravayê soranî bibin.

Stokholmê te çi dîtiye bêje

Di meha çuyî de çîrokek dirêj bi navê "Stokholmê te çi dîtiye bêje" çap bû û gihîşt destê xwendevanên kurd.

Nivîskarê çîrokê Bavê Nazê di pêşgotina xwe de "Bi kuştina Olof Palme, em kurd ji du aliyan ve êşiyar" dinivîse û didomîne "bi taybetî vî tiştî hişt ku ez êş û tada ku gêhîşt me, derxînim ji der ve. Vê êşê, wilo xwe da

dilê min û min nikarî bû gotina xwe negota. Min gotina xwe netenê bi qêrînî got. Heya ji min hat, min xwest perçak ji kultura kurd çî baş û çî xirab bi riyalîtêk objektîfî, di hinek qehremanên çîrokê de gewde bikim..."

Hevalên ku dixwazin, dikarin vî pirtûkê li Federasyonê bikirin. Buha-yê wê 35 kron e.

ERZANÎ

21 pirtûkên zarokan (bi çapake rengîn û bedew tevî heqê postê) 350 kronê swêdî (100 DM)

1-Alfons û cinawir

Gunilla Bergström

2-Keça şerrût Lotta

Astrid Lindgren

3-Pippi ya goredirêj

Astrid Lindgren

4-Belê Lotta kare bajo

Astrid Lindgren

5-Ma tu tirsonekî Alfons ?

Gunilla Bergström

6-Binêre Madikan berf dibare

Astrid Lindgren

7-Ma gakuwî kûçikan dixwin ?

Lennart Frick

8-Arhuaco-Sierra Nevada

Bengt Arne Runnerström

9-Şevbaş Alfons Aberg

Gunilla Bergström

10-Emîl, miha nivçe

Petra Szabo

11-Kino digot, li wê derê binêre

Inger & Lasse Sandberg

12-Kino digot, alikarî bikim

Inger & Lasse Sandberg

13-Alfonsê şît

Gunilla Bergström

14-Gava Rindikê dixwast şûmiyan bike

Astrid Lindgren

15-Kî Alfons rizgar dike?

Gunilla Bergström

16-Sampo Lapecan

Z. Topelius & V. Leo

17-Pisîngê ku wenda bû.

M. Ekström & P. Petterson

18-Kundirê helez

L. Hellsing & S. Otto S

19-Bavo, were derve

Inger & Lasse Sandberg

20-Şûmiya Zîrek ya hejmar 325

A. Lindgren & B. Berg

21-Kela jînê

Veronica Leo

Bûhayê van pirtûkên jorîn bihevre 750 kron (215 DM) e. Hûn dikarin bi 350 kronî an 100 DM-î bikirin.

Navnîşana Weşanxanê:

Kurdiska Kulturförlaget

BOX 161 39

103 23 STOCKHOLM / SWEDEN

Postgiro: 79 05 24 - 3

Bankgiro: 137 - 8538 (Första Sparbanken)

ههروههزی یه نهوش ته نیا به یه کگرتن ده بیت (!...).

هونهرمندی ریژسیۆر ماوهی سالتیک زیاتره له سوید دهژی و گلتیک په یوهندی له گهل برایانی هونهرمه ند و چهندان که سی وولات پاریز کردوو، هه له پیناوی نهوهی بتوانی فیلمیک به بههم بهینی.

ولهی تا کو ئیستا نهگیشته ههچ هیوایه که بو نهوهی بتوانی خزمه تیک بگهینی به نه ته وه که ی.

نه گه ر بیتو کاری بو نه نجام بدریت له وانیه بتوانی خزمه تیک به گهلی کورد و سینه مای کوردی بکات له دووره وولات.

هه خۆی ده بیژی:

(کاری سینه مایی بو گهلی کورد نه ورۆ له دووره وولات وه کو بو مایه که وایه دژ به دوژمنان و داگیرکه رانی کوردستان، بو راستی و ئیسیپات کردنی نه و مه سه له یه...

هونهرمه ند و ریژسیۆری هیژامان (یلماز گونی ایه که به به ره مه هونهریه مه زنه کانی شو رشیکی گلتیک مه زنی به رپا کرد دژ به داگیرکه رانی کوردستان و جیهانی ناگادار کرده وه، نه ته وهی کورد نه مردوو و هه ده بی وولاته که ی «کوردستان» رزگار بی...

هیوادارم هونهرمه ندی ریژسیۆری سینه مایی کاک (سه لمان فایه ق) له داها تودا بتوانی خزمه تیک به سینه مایی کوردیمان بکات و کاروانی هونهری کوردیمان پتر به ره وپیش به ریت ..

له م به ره مه ی دا ته نیا یه کتیک له نه کته ره کانی کورد بووه به لام نه وانی تر زۆر به بیان هونهرمه ندانی رۆمانی بوونه و زۆر به ریکوپینکی و به شیوه یه کی کورده واریانه ده وریان بینوووه.

ئه م به ره مه له چهندان ئیستغالی هونهری به شدار بووه له ئیستغالی لاوان له له نده ن له سالی ۱۹۸۰ به شدار بووه و خه لاتی دووه می وه رگرتوووه.

ناوه رۆکی فیلمه که پاسی به سه رهاتی نه ته وهی کورد ده کات له سه ر تاسه ری کوردستان وه کو نه ته وه یه کی ژیر ده ست و ولاتیکی دابهش کراو، بیجگه له وهش نه ته وهی کورد به رده وامه له چه وسانه وهی چینایه تی به ده ست ده ره به گسایه تی له کوردستاندا، واته نه ته وهی کورد به دوو جۆر ده چه و سینه ته وه چینایه تی و ژیره ده ستی.

له فیلمه که یدا وا ده رده که وی که کورد نه ته وه یه که تا کو به ده ستی خۆی، خۆی ئازاد نه کات رزگاری نایی له مه سه له ی نه ته وایه تی و چینایه تی. نه مه ناوه رۆکی دوا به ره مه ی ئه م هونهرمه ند ه بووه.

ئه م هونهرمه ند ه مه زنه له میژوو ی هونهری کوردی جیگای دیاری کراوی هه یه و نابیت له یاد بکریت و خاوه نی توانایه کی مه زنه.

ده توانی گه لیک کاری سینه مایی له وانه مه زنتریش به به ره مه بهینیت، نه گه ر هاوکاری هه بی و پشتگیری لی بکریت.

هه خۆی ده بیژی:

(باشترین چیروۆکو سیناریۆم ناماده کردوووه که پاسی کاره ساتی نه ورۆی کوردستان ده کات به لام گه لیک هه ولم داوه بو نه وهی به به ره مه ی بهینم. لی موخابن و داخی گرانم هه چم به هه چ نه کردوووه، چونکه نه گه ر نه ته وه که م هاوکاریم نه کات چۆن بتوانم کاری هونهری به به ره مه بهینم، به تایبه ت کاری سینه ما کاریکی نه وه نده سوک و هاسان نی یه، ماندوو بوون و هاوکاری پیویسته، ههروه ها نه جامدانی کاری هونهری، کاریکی

بەردەوام بوو، ھەر لەبەر ئەم کارە ھونەریە لە ناوەراستی سالی ۱۹۷۴ سەفەری کردوو ھەتا بە پەرەپێدانی ھونەرەکانی لەبەشی سینەما دەستی کردوو بە خویندنی بالا، و بە پلەي ماجستتیر و لە سالی ۱۹۷۹ لە شاری بۆخارست خویندنی تەواو کردوو. بەلام هیچ وازی نەھێناوە و ھەرچەند تەنگ و چەلمەي ھونەریشی بۆ ھاتۆتە پێشەوە وەلێ کاری خۆی بەردەوام پێداوە و کۆسپ و تەگەرەي لەسەر رینگای ھونەری خۆی لاداو و زۆر بە دڵسۆزیووە کاری کردوو لەم رینگایەدا.

زۆریش دڵسۆز بوو بۆ ھونەری نەتووەکان، ھەر بۆیەش بە ھاوکاری چەندان ھونەرمەندی رۆمانی توانیویەتی چەند بەرھەمیکی سینەمایی بە بەرھەم بھێنێت. دووان لە بەرھەمەکانی بە زمانی کوردی بوون و ئەوی تریان بەروسی بوو. لەم سێ بەرھەمی دا چەندان خەلاتی ھونەری وەرگرتوو چ لە رۆمانیا چ لە ئیستقالی لاوان لە چەندان وولاتانی تر.

یەکەم فیلمی کوردی بە تیوی «کە شوو داھات دەروم» دەرھێناوە و کە ھەموو ئەکتەرەکانی رۆمانی بوون. بەلام لە قالیبکی کوردەواری یانەي جوان بە بەرھەمی ھێناوە و سەرکەوتنی لەم پروووە بە دەست ھێناوە.

دو بەرھەمی لە سالی ۱۹۷۹ کە فیلمیک بوو بە تیوی «ھەلاتن» کە لە ئامادەکردن و سیناریۆ و دەرھێنانی کاک سەلمان خۆی بوو، درێژی فیلمە کە زیاتر بوو لە ۹۰ دەقیقە، بەلام حکومەتی رۆمانی زۆربەي دیمەنەکانی لێ بریو، لەبەر ئەوەي باسی بەسەرھاتی نەتووەيکی ژێر دەستی دەکرد لە ئەنجامدا تەنیا ماوەي درێژی فیلمە کە «۱۸» دەقیقەي لێ ماوەتووە، لەگەڵ ئەوە شدا توانیویەتی ھەر سەرکەوتن بەدەست بھێنێ و چەند پۆژیک لە یەکی لە سینەماکانی بۆخارست نیشان بدری.

سینەمایی لە تەلفزیۆن تۆمارکرد، کە بۆ یەکەم جار چیرۆکیکی کوردی بەم شیوہەي پێشکەش بکریت و گەلیک سەرکەوتنی بە دەست ھێنا لە پرووی ھونەریووە.

لە سالی ۱۹۷۲ جارێکی تر دوو شانۆگەري تری پێشکەش کرد بە ھاوکاری قوتابی یەکانی قوتابخانەي ئامادەيی چەمی ریزانی کچان، شانۆگەرەکان «برسیتی» و شانۆگەري «خیزانی شلەقاو» بوون، ئەکتەرەکانی بریتی بوون لە کچە کورد.

لە سالی ۱۹۷۴ لە ئیستقالی ھونەری یەکەمی کوردی لە بەغدا، شانۆگەري

«تەقینەو» ی پێشکەش کردوو کە لە کارە ھەرەمەزنەکانی دەژمیردریت، کەوا بۆ یەکەم جار ھونەرمەندی ریزسیۆر کاک «سەلمان» ھەندی بینراوی سینەمایی تیکەل بە شانۆگەرەي کە کردبوو و زۆر بە شیوہەيکی سەرکەوتوو ئەم بەرھەمی پێشکەش بە جەماوەري ئیستقالی ھونەری یەکەمی کوردی کردوو لە بەغدا.

ئەوی شایانی باسە ھونەرمەندی ناوبراو خەلاتی یەکەمی وەرگرتوو. ھونەرمەند «سەلمان فایق» لە سەرکاری ھونەری خۆی

ناماده کردنی
 فخره ددین گەردی
 ستۆکھۆلم ۱۹۸۶/۱۰/۱۲

هونەرمانەندی کورد

سەلمان فایەق

هونەرمانەندی کورد « سەلمان فایەق »

لە ساڵی ۱۹۴۵ دا لە کوردستان لە شاری کرکوک لە دایک بوو، هەر لەوێ خۆیندنی سەر تایی و ناوەندی تەواو کردوو و چۆتە ئامۆژگاری هونەرە جوانەکانی بەغدا و بەشی شائۆی خۆیندوو.

ئەم هونەرمانە گەلیک بەرھەمی ھەبە کە جیگایەکی دیاری ھەبە لە کاروانی میژووی هونەری کوردیمان دا، وە زۆربەیی ھەر زۆری بەرھەمەکانی لە سەر شائۆ لە زۆربەیی شارەکانی کوردستان پێشکەش کردوو، بێجگە لەوانەش ھەندێک شائۆگەری بۆ تەلەفزیۆنی بەشی کوردی لە کرکوک تۆمار کردوو.

بەرھەمەکانی :-

۱) شائۆگەری «دایکی شەھید»ی لە ساڵی ۱۹۷۰دا، تیپی «مەشخەل» لە شاری کرکوک پێشکەشی کردوو و لەھەمان ساڵیشدا لە سلیمانییش پێشکەش کراو، ئەم شائۆگەریە لە نووسینی مستەفا پەژار و دەرھێنانی بۆسەر شائۆ کاک «سەلمان» بوو.

۲) شائۆگەری «کۆتایی دەرەبەگ»ی لە ساڵی ۱۹۷۰دا لە شاری کرکوک پێشکەش کردوو و ھەر ھا لە سلیمانییش دووبارە پێشکەش کراو تەو.

۳) شائۆگەری «یەک»ی لە نورۆزی ساڵی ۱۹۷۱دا پێشکەش کردوو و ئەکتەرەکان (غەفور عوزیری، مەحمەد رەحمان، پەروین ئەحمەد، نەجیبە) بوون. ھەر لەھەمان ساڵدا شائۆگەری «ژیان... یان کچە لالەکە» لە نووسینی جەلیل زەنگەنەیی دەرھێناو.

و ئەکتەرەکانی (جەلیل زەنگەنە و چەنۆور ئەحمەد) و ھەندێکی تر بوون. ھەر ھا لە گەل شائۆگەری «خاکە کەم»ی دەرھێناو بۆ سەر شائۆ و بە بەشداری بوونی ھەمان کۆمەڵ.

۴) شائۆگەری «پێش مەرگ» لە نامادە کردن و دەرھێنانی «سەلمان» خۆی بوو، لە شاری کرکوک لە ساڵی ۱۹۷۲دا پێشکەش کراو.

۵) لە ساڵی ۱۹۷۲ شائۆگەری (بەھاری دزراوی) لە سەر شائۆ پێشکەش کردوو، لە ساڵی ۱۹۷۲دا لە تەلەفزیۆن تۆماری کردوو.

۶) لە ساڵی ۱۹۷۲دا لە قەزای چەمچەمال شائۆگەری [۱-۲-۲] ی بە بۆنەی نەورۆزەو پێشکەش کردوو. لەھەمان ساڵدا شائۆگەری «شۆرشێ نەورۆز»ی پێشکەش کردوو کە لە نووسینی چیرۆک نووسی نەمر لە تیف شیخ حامد بوو، لەھەمان ساڵدا لە مانگی نیساندا شائۆگەری (تیکۆشانی مەروفا)ی پێشکەش بە خەلکی ناوچەی (قەرەھەنجیر) کردوو.

۷) لە ساڵی ۱۹۷۲دا چیرۆکی «مەرەزە»ی بە شێوەیەکی گەلیک مۆدرێرن و وەک فیلمێکی

ئەم سال ھەموو پێکەووە جەژنی نەورۆزمان پیرۆز کرد

ھەموو تیکرا بۆ کوردستان...!!
بەلێ ئەمسال لە ژێر ئالای کوردستان و بە
دروشمی «ئێمە پێکەووە بەھێزترین» جەژنی
نەورۆزمان پیرۆز کرد، پتر لە ھەزار مرۆژی
کورد لە ناھەنگی شاری ستۆکھۆلم نامادە
بوون و ھەروەھا لە ھەموو شارەکانی تری
سوید، شایبە نەورۆز سازکرا، و لەوێش
کورد سەرچۆپی رەشەلەکی کیشا، ئەمسال
گپی نەورۆزی کورد بە خۆینی پێشمەرگە
نازا خۆش کرا، ھەر بۆیەش جەژنی نەورۆز
لە کورد پیرۆز کرا.

نەورۆزتان پیرۆز ئەي پۆلە ئازاکانی سەنگەر
و خەبات و نەسرەوتن «ئەي پێشمەرگە»
نەورۆزتان پیرۆز ئەي دایکسی شەھیدانی
پێگای پزگاری و سەرفرازی کورد و
کوردستان، نەورۆزتان پیرۆز مندالانی
شەھیدان، نەورۆزتان پیرۆز ئەي پۆلە
دەربەدەر و ئاوارەکانی گەلی کورد.
نەورۆزی ئەم سال نەورۆزی یەکگرتنە، ھیوا
دارین نەورۆزی سالی داھاتوو، نەورۆزی
سەرخۆیی و سەرفرازی بۆ نەتووەکەمان...

شایبە نەورۆز سازکرا، کور و کیزۆلان
ھەلسبەزین، سەرچۆپی کیش، سەرچۆپی
رەشەلەکی کیشا، دەستی دۆی ناسک و
نازداری یاری شوخ و شەنگی خۆی گۆشی،
زۆریش چاوە کیزۆلە کوردان داگرت،
کورگەلی ئەئیندار بە چاوە دوورەووە
دولبەری خۆی ماچ کرد، بەتیلەک خوار
کردنی جەمەدانی سەری سلۆی بۆ کیزۆلان
بەپێ دەکرد.

"دەلال" ی گۆرانی بیژی کچە کورد، ھاتوو
گۆرانی چری و چریکاندی ھەروەکو بولبولی
شەیدا، نەورۆزی پیرۆز کرد لە ھەمووان.
ھێندەي پێ نەچوو کیزۆلەي دیاربەکریان
چرای نەورۆزیان داگیرساند و سەرچۆپی
کیش، سەرچۆپی کیشا، ھۆلی ناھەنگ لەگەڵ
دەنگی چەپلە پێزان زرمەي لێ ھەلسا.
جوان ھەچۆی ھونەرمەند بەدەنگ بەسۆزەکەي
نەورۆزی پیرۆز کرد، ئەو ناوھي جۆشدا بە
ستەران، گۆپچەکی دوژمنانی کوردی کەر
کرد، ھاواری لێ ھەلسا و گۆتی:
ئەز بۆچی دەژیم؟

UTGIVAR KORSBAND

BERBANG
BOX 45205, 104 30 Stockho

B FÖRENINGSS-
BREV

Sidik Bozaslan

Faringepl. 30, 2tr.
163 61 Spånga

1 GULAN

MAD

